

Inhoud

Woord vooraf en verantwoording	9
DEEL I	
Theologische bezinning op de diverse aspecten van de prediking en het preken	21
1. De prediking is Gods wil, kracht en opdracht	23
1. Waarom er gepreekt wordt	23
1.1. God Die de sprekende God is, wil dat er gepreekt wordt	23
1.2. De prediking is Gods kracht	28
1.3. De prediking is Gods opdracht	30
1.4. De prediking is ook voor de na-apostolische tijd Gods opdracht	33
2. Woorden voor ‘preken’ in het Nieuwe Testament	40
A. Niveaus van Woordbediening en technische termen voor de prediking	40
2.1. Verschillende niveaus van de bediening van het Woord	40
2.2. Woorden voor preken in het Nieuwe Testament	45
2.3. <i>Kêrussoo</i> (κηρύσσω) = ik preek, ik verkondig	47
2.4. <i>Euaggelizoo</i> (εὐαγγελίζω) = ik preek het Evangelie	51
2.5. <i>Kataggelloo</i> (καταγγέλλω) = ik kondig aan, ik verkondig	55
2.6. Conclusies	56
B. Onderwijzen en getuigen in relatie tot de prediking	60
2.7. Didaskoo (Διδάσκω) = ik onderwijs, ik leer	60
2.8. Martureoo (μαρτυρέω) = ik getuig, ik leg een getuigenis af	63
C. Woorden die deelaspecten van de prediking aangeven en de <i>charismata</i>	65
2.9. Nog andere woorden	65
2.10. Woorden die deelaspecten aangeven	66
2.12. Paulinische gegevens over de profeten en de profetie	80
2.13. Welk woord gebruiken wij voor de prediking?	83
3. De kracht van Gods Woord	85
3.1. Bediening van het Woord van God	85
3.2. De kracht van het Woord van God	85
3.3. Gods eigen Woord aan het woord	86
3.4. De kracht van de drie-enige God maakt de prediking krachtig	88
4. Het doel van de prediking	95
4.1. Het doel van de prediking	95
4.2. Het doel van de prediking is de verheerlijking van God	95
4.3. Het doel van de prediking is mensen tot geloof brengen opdat zij God gaan loven	98
4.4. Het doel van de prediking is de opbouw van de gemeente	100
5. Wie de prediking wordt toevertrouwd	106
5.0. Indeling	106
A. Wie er preken	106
5.1. Wie er preken	106
5.2. Wie er geroepen zijn om te preken	107
5.3. Ouderling of opziener	111
B. Welke eisen Gods Woord stelt aan de dienaren van het Woord	113
5.4. Welke eisen Gods Woord stelt aan de dienaren van het Woord	113

C.	Het gezinsleven en de tijdsbesteding van de predikant en de overige vereisten in 1 Timotheüs 3	132
D.	Paulus' profiel van een dienaar in Titus 1:6-9 en nog enkele elders voorkomende richtlijnen en in 5.7. alles op een rij	144
5.5.	Paulus' profiel van een dienaar van het Woord in Titus 1:6-9	144
5.6.	Nog twee aspecten	154
5.7.	Alles op een rij	156
6.	Roeping en opleiding tot dienaar van het Woord	158
6.0.	Indeling	158
A.	De roeping door God om dienaar van het Woord te worden	158
6.1.	Door God geroepen	158
6.2.	Wat is de persoonlijke roeping door God?	161
6.3.	Kenmerken van een ware roeping	166
B.	De opleiding tot dienaar van het Woord	179
6.4.	De opleiding tot dienaar van het Woord	179
7.	De erkenning van de roeping door de kerk en de bevestiging tot dienaar van het Woord	194
7.1.	De erkenning van de roeping door de kerk	194
7.2.	Preekconsent	194
7.3.	Beroepbaarstelling	197
7.4.	Bevestiging met oplegging van de handen	198
8.	Prediking in het midden van de gemeente van Jezus Christus	209
8.1.	Het adres van de prediking	209
8.2.	De prediking in de <i>ekklesia</i> moet rekenen met de verscheidenheid ervan	216
8.3.	Verschillen die niet het geloof of de positie tegenover God raken	229
9.	Bijbelse prediking: de tekst in uitleg en toepassing	239
9.0.	Indeling	239
A.	Voor Bijbelgetrouwe prediking is de Schrift het Woord van God en daarom bron en norm voor de prediking	239
9.1.	Bijbelse prediking	239
9.2.	Bijbelgetrouw preken vereist het preken van de Schrift	247
B.	Bij uitleggende prediking bepaalt de tekstuele eenheid de uitlegging en de toepassing	268
9.3.	Uitleggende prediking is uitleg en toepassing	268
9.4.	De tekst en de tekstuele eenheid	274
10.	Bijbelse prediking: theocentrisch en trinitarisch	278
10.1.	Bijbelse prediking is theocentrisch	278
10.2.	Bijbelse prediking is trinitarisch	278
10.3.	Nogmaals: Bijbelse prediking is trinitarische prediking	303
11.	Bijbelse prediking is onderscheidenlijk preken (1)	
	Inzake de twee wegen en hemel en hel	309
11.1.	Diverse accenten die worden aangegeven	309
11.2.	Onderscheidenlijk preken	309
11.3.	De hel ter sprake brengen	320
11.4.	De hemel in de prediking	330
12.	Bijbelse prediking is onderscheidenlijk preken (2)	
	Inzake het geloof en Wet en Evangelie	346

12.1.	Onderscheidenlijk preken vanwege verschil in mate van het geloof	346
12.2.	Onderscheidenlijk preken inzake het ongelooft	351
12.3.	Onderscheidenlijk preken vanwege het tweemens-zijn	352
12.4.	Wet en Evangelie preken	357
13.	Bijbelse prediking is onderscheidenlijk preken (3)	
	Inzake bevinding en kenmerken	370
13.1.	Schriftuurlijk- <i>bevindeljk</i> preken	370
13.2.	Verkeerde vorm van 'bevindeljk prediking'	377
13.3.	Goede aandacht voor de 'bevinding'	384
13.4.	Kenmerken in de prediking	390
14.	Bijbelse prediking is onderscheidenlijk preken (4)	
	Inzake heilsgeschiedenis, heilsorde en toe-eigening	397
14.1.	Heilsgeschiedenis en heilsorde	397
14.2.	<i>Heilsorde</i> en toe-eigening	402
14.3.	Heilsorde <i>en toe-eigening</i>	406
14.4.	De relatie Woord en Geest en gevoel	409
14.5.	Ontdekkende prediking	411
14.6.	Appellerende prediking	413
14.7.	Gezant zijn is een werkwoord	417
14.8.	Werkelijk het Evangelie verkondigen, Psalm 81	420
14.9.	Voor wie is Christus gestorven?	421
15.	Een spiegel voor de Bijbelgetrouwe prediker	431
15.1.	De Bijbelgetrouwe prediker	431
15.2.	De spiegel voor de Bijbelgetrouwe prediker	431
DEEL II		
Theologische bezinning op de diverse onderdelen van de preekstudie		441
16.	Een noodzakelijke eyeopener en aansporing	443
16.1.	Dit hoofdstuk	443
16.2.	Een ernstige constatering	444
16.3.	Een scherpe analyse	445
16.4.	Een heldere norm	447
16.5.	Het probleem is dat velen niet meer kunnen lezen en schrijven	450
16.6.	De telefoon brengt eveneens veel veranderingen	454
16.7.	Een ernstige diagnose	459
16.8.	Culturele wedergeboorte	460
16.9.	Jaarlijkse evaluatie	463
16.10.	Een korte en indringende vraag aan de student	463
17.	De tekst	469
17.1.	De <i>inventio</i> van de tekst	469
17.2.	Wat is een tekst?	474
17.3.	Tekstuele eenheid	491
18.	Lezen, luisteren, vragen (1)	496
18.1.	Het gebed en het bestuderen van de gevonden tekst	496
18.2.	Meditatie	498
18.3.	(Waarom) Homiletische exegese	499
18.4.	Het hart van een leerling en het oog van een onderzoeker	500
18.5.	Verschillende aspecten	504

19. Lezen, luisteren, vragen (2)	513
A. De literair-grammaticale interpretatie van de tekst (I)	513
Genres en stijl- of spreekfiguren	513
19.1. Literair-grammaticale interpretatie	513
19.2. Repetitio (herhaling) en parallelisme	517
19.3. Andere details om op te letten	526
19.4. Stijlfiguren, variatie in zinsopbouw en rijm	528
19.5. Verbindingswoorden	534
20. Lezen, luisteren, vragen (3)	542
Het werkwoord	542
20.1. Werkwoorden (in het Nederlands)	542
20.2. Werkwoorden in het Grieks	544
20.3. Het Hebreeuwse werkwoord in het Oude Testament	555
20.4. Aramees en Perzisch	570
20.5. Voornaamwoorden	572
20.6. Griekse varia in Nieuwe Testament	573
20.7. Details om op te letten in en bij een perikoop	578
20.8. Tekstgedeelten langer dan een paragraaf	581
20.9. Woordstudies	582
21. Lezen, luisteren, vragen (2)	591
B. De historisch-culturele interpretatie van de tekst	591
21.0. Inhoud	591
21.1. In de historische context	591
21.2. De waarde van de historisch-culturele interpretatie	594
21.3. Bijbelse geschiedschrijving	595
C. De theologische interpretatie van de tekst	601
21.4. Een derde lijn en het doel	601
21.5. Nadere omschrijving 'theologische interpretatie'	601
21.6. Theocentrisch versus antropocentrisch	602
21.7. Theologische interpretatie: theocentrisch versus antropocentrisch	605
21.8. Over het theologisch accent in de tekst en Bijbelse theologie	608
21.9. De canon en de tekstverwijzingen	610
21.10. Preken uit de synoptische evangeliën	611
21.11. Structuuranalyse ten bate van preekschets	612
21.12. Controleren met commentaren	616
21.13. Hard werken is Gods opdracht voor iedere getrouwe dienaar van het Woord	616

DEEL III

Theologische bezinning op de diverse aspecten en onderdelen van de preek	625
22. Thema, doel en punten van de tekst en van de preek	627
22.1. Na de preekvoorbereiding komt de preek	627
22.2. Van exegeseschets naar structuurschets	630
22.3. Thema en doel van de preek	639
22.4. Hoe het thema voor de preek te formuleren	643
22.5. De verdeling oftewel de punten van de tekst	645
23. Explicatio en applicatio (1)	660
A. De preek en de tweeslag van uitleg en toepassing	660
23.0. De lijn van behandeling inzake uitleg en toepassing	660
23.1. Uitleg en toepassing	660

B.	Moeite met de tweeslag uitleg en toepassing	670
23.2.	Bezwaren tegen tweeslag uitleg en toepassing	670
C.	Bijbelse voorbeelden van de tweeslag uitleg en toepassing	675
23.3.	Toepassen is Bijbels	675
23.4.	<i>Explicatio</i> is <i>applicatio</i> en vraagt om kennen en liefhebben van de gemeente	679
24.	Explicatio en applicatio (2)	686
D.	Welke methoden van toepassen bij voorbaat worden afgewezen	686
24.1.	De kloof niet verkeerd oversteken	686
24.2.	Allegoriseren	695
24.3.	Maar hoe zit dat met de allegorese van Paulus?	701
25.	Explicatio en applicatio (3)	713
D.	Welke methoden van toepassen bij voorbaat worden afgewezen – 2	713
25.1.	Vergeestelijken	713
25.2.	Moraliseren	715
25.3.	Typologie	718
26.	Explicatio en applicatio (4)	735
E.	Aspecten van Bijbelse toepassing	735
26.1.	Twee kanten van de Zeelandbrug	735
26.2.	Principia van en bij het toepassen	747
26.3.	Nog enkele opmerkingen over het toepassen	752
27.	Explicatio en applicatio (5)	758
F.	Hoe wij de historisch-culturele kloof tussen toen en nu moeten passeren	758
27.1.	Nog een keer de historisch-culturele kloof tussen toen en nu	758
27.2.	De toepassing vloeit voort uit de boodschap van de tekst	761
27.3.	Aspecten en terreinen van toepassen	766
27.4.	Hoe kom je aan toepassingen?	781
27.5.	Aan wie moeten we denken bij de toepassingen?	782
28.	Intermezzo: Wat wij van de neurowetenschappen kunnen leren voor de prediking	792
28.0	Neurowetenschappen	792
28.1.	Wat onze hersenen de eerste keer waarnemen	792
28.2.	Het proces dat onze hersenen doorlopen bij het luisteren	794
28.3.	Zet je preek duidelijk, helder en logisch op	795
28.4.	Wees erop gericht om de hele mens te raken	797
28.5.	Neuronen en verbindingen	800
28.6.	Hoe belangrijk het is dat de prediker zelf door de boodschap geraakt is	804
28.7.	Twee zintuigen werken sterker dan één	805
28.8.	Hoe de preek van het korte- naar het langetermijngeheugen gaat	808
28.9.	Wanneer de hersenen vermoeid raken	808
28.10.	Geen afleiding	809
28.11.	‘Oefening baart kunst’	810
28.12.	Het belang van dagelijkse beweging	811
28.13.	Conclusie	812

Woord vooraf en verantwoording

De titel van dit handboek

Waarom noemen wij dit handboek *Handboek Apostolische Homiletiek* en niet net als bijvoorbeeld T. Hoekstra in 1926 *Gereformeerde Homiletiek*? Omdat de uitleggende Bijbelse prediking niet met de Reformatie begonnen is. Christus heeft allereerst Zijn apostelen uitgezonden om te preken. Enkel van deze apostelen geven vervolgens in hun brieven strikte aanwijzingen voor de prediking.

Het is verkeerd om ons met bepaalde bijvoeglijke naamwoorden zoals ‘gereformeerde’ of ‘Schriftgetrouwe’ prediking nader te willen preciseren. Bijbelse prediking is apostolische prediking en apostolische prediking is Bijbelse prediking. Hieraan hoeven andere bijvoeglijke naamwoorden als ‘Schriftuurlijk-bevindelijk’ et cetera geen nadere invulling te geven. De prediking van de Schrift wil beleefd worden.

Met de titel willen wij dus niet pretenderen dat onze prediking van het kaliber van de apostelen is, maar wel dat wij oprecht kunnen verklaren dat wij ons in onze prediking en zo ook in dit *Handboek* gebonden weten aan de apostolische aanwijzingen voor en eisen aan Bijbelse prediking. Het is ons oprechte verlangen te preken zoals de apostelen ons dat voorhouden en we mogen ook zeggen: voordoen.

De ondertitel is tweeledig: *Uitleggende prediking van de tekst*. Wij lezen deze titel als genitivus *objectivus*, de tekst is object, lijdend voorwerp: de prediker moet de tekst uitleggen en toepassen. Tegelijk lezen wij de ondertitel als genitivus *subjectivus*. De tekst is subject, onderwerp van de uitleg. De tekst moet zichzelf uitleggen en toepassen en zo van het begin tot het einde de inhoud van de preek bepalen.

Band I is het bezinnend deel. Het gaat hier om de wetenschappelijke en geestelijke doordinking van wat preken is. De theologische bezinning in dit deel richt zich allereerst op de diverse aspecten van *de prediking* en *het preken*. Vervolgens komen de diverse *onderdelen van de preekstudie* aan de orde en ten slotte de diverse *aspecten en onderdelen van de preek* zelf. Dit deel wordt geheel verzorgd door dr. R. van Kooten.

Band II is het praktische deel. Achtereenvolgens komen aan de orde: de praktijk van de preekvoorbereiding (dr. R. van Kooten), de veelkleurigheid van de prediking over de verschillende genres in de Schrift, alsook gedurende de gang van het kerkelijk jaar en bij bijzondere gelegenheden, evenals het preken uit het Oude Testament en het preken van de Catechismus (dr. J. Hoek).

Het laatste deel van Band II bevat diverse bijdragen van andere scribeuten. Dr. M.J. Kater behandelt de huidige stand van zaken in het homiletische veld. Dr. P.C. Hoek vraagt aandacht voor de hoorder en voor de retorica. Dr. H. Schaap-Jonker behandelt prediking en psychologie, de invloed van psychische aandoeningen op het horen van de preek. Ds. S.T. Lagendijk MA maakt ons als oud-ICT’er wegwijs in het gebruik van Bijbelsoftware bij de preekvoorbereiding. Logopediste T. Ouwendorp-de Visser behandelt het gebruik van de stem door de voorganger.

In Band III gaat het om het wetenschappelijk onderzoeken van de ontwikkeling van de homiletiek, de predikkunde en ook van de wijze waarop de prediking in de kerkgeschiedenis vorm krijgt. Dit deel wordt geheel verzorgd door dr. A. Baars. Tevens worden in dit deel naamregister, tekstregister en zaakregister gevonden evenals de geraadpleegde literatuur.

De prediking van het Woord is Gods strategie

Het draait om de prediking en het gaat om Christus. Op het Pinksterfeest wordt de krachtige en eerlijke prediking van de apostelen rijk gezegend. Zij verklaren met de Schrift Wie God is, wat Hij gedaan heeft en doet in Jezus Christus. Vele joden en jodengenoten worden gebracht tot het geloof in Jezus Christus. Zo is het door alle eeuwen tot nu toe. Reformaties en kerkgroei en zelfs opwekkingen zijn steeds weer verbonden met een krachtige prediking. Dat is Gods geheim. Het heeft God behaagd door de dwaasheid van de prediking zalig te maken hen die geloven (1 Kor. 1:21). Mohler wijst erop dat het geen toeval is dat de kerk wordt geboren en daarna een enorme groei doormaakt door de prediking.¹ Veelzeggend zijn in dit verband de uitdrukkingen ‘En het Woord van God verbreidde zich’ (Hand. 6:7), ‘En het Woord van God verbreidde zich en nam toe’ (Hand. 12:24) en ‘Zo nam het Woord van de Heere met kracht toe en werd steeds sterker’ (Hand. 19:20). Het is de krachtige vervulling van Gods belofte in Jesaja 55:11: ‘Zo zal Mijn woord zijn dat uit Mijn mond uitgaat: het zal niet vruchteloos tot Mij terugkeren, maar het zal doen wat Mij behaagt, en het zal voorspoedig zijn in hetgeen waartoe Ik het zend.’ Mohler trekt de volgende conclusie:

Het is duidelijk dat prediken – in het bijzonder Bijbelse prediking – de belangrijkste strategie is die God Zelf heeft ingesteld voor kerkgroei en voor het leiden en voeden van Zijn kudde.²

Paulus onderwijst Timotheüs dat dit Gods strategie is voor alle eeuwen. Dit moeten we goed beseffen in een tijd waarin vele gemeenten zich inspinnen om een zogenoemde attractieve, dat is aantrekkelijke en aantrekkende gemeente te worden. In dit kader worden er allerlei andere groei-strategieën uitgedacht en uitgetoet, omdat het klassieke preken het niet meer zou doen. De een ontleent zijn gedachten aan een modern managementmodel en een ander aan theorieën vanuit de moderne massacommunicatie of entertainmentindustrie. Velen zouden misschien nog wel naar de kerk gaan, zo denken zij, als de diensten meer entertainment zouden bevatten.³ Dat ze even ‘werken’ is echter geen garantie dat zij een gelijkwaardig alternatief zijn voor Gods groeimodel, de verkondiging van het Evangelie van Jezus Christus. Het gaat erom of de werking kwalitatief dezelfde is als die wordt aangegeven door de geciteerde teksten uit het boek van de Handelingen. Die werking werkt voor eeuwig door. Die prediking is onze opdracht zoals de drie-enige God ons leert door Paulus in 2 Timotheüs 4:1-5:

1. Ik bezweer u, ten overstaan van God en de Heere Jezus Christus, Die levenden en doden zal oordelen bij Zijn verschijning en in Zijn Koninkrijk: 2. Predik het Woord. Volhard daarin, gelegen of ongelegen. Weerleg, bestraf, vermaan, en dat met alle geduld en onderricht. 3. Want er zal een tijd komen dat zij de gezonde leer niet zullen verdragen, maar dat zij zullen zoeken wat het gehoor streelt, en voor zichzelf leraars zullen verzamelen overeenkomstig hun eigen begeerten. 4. Ze zullen hun gehoor van de waarheid afkeren en zich keren tot verzinsels. 5. Maar u, wees nuchter in alles. Lijd verdrukkingen. Doe het werk van een evangelist. Vervul uw dienstwerk ten volle.

1. Mohler jr., *He Is Not Silent*, 12.

2. Mohler jr., *He Is Not Silent*, 12.

3. Zie voor de reactie van Luther op entertainment: Sproul, ‘The Teaching Priestler’, 143-148.

Ook al kunnen we dingen leren van andere sectoren uit de maatschappij en van andere disciplines als communicatiewetenschappen en neurowetenschappen, het wezen van de prediking wordt alleen bepaald door de Koning van de kerk, Jezus Christus.

Alec Motyer verwijst voor de groei van de kerk eveneens naar het boek van de Handelingen. Hij wijst erop dat we in de achtentwintig hoofdstukken zevenendertig verwijzingen vinden naar de groei van de kerk. Zes verwijzingen verbinden de groei met de kwaliteit van het kerkelijke leven en van het karakter van de christenen. Zeven verbinden de groei met het bewijs van tekenen en wonderen. Vierentwintig teksten (dus bijna tweederde) verbinden de groei met de prediking van het Woord van God. Zo wordt in 12:24 de groei van de kerk aangeduid met de groei van het Woord. Het is alsof groei en het Woord synoniemen zijn en met elkaar geïdentificeerd kunnen worden.⁴ Een nauwkeurige bestudering van de kerkgeschiedenis leert ons dat sterke Bijbelse prediking vitaal is voor de kerk en voor een gemeente.

Zo is het geheim van de grote Reformatie dat de hervormers Luther en Calvijn dit geheim van de kracht van de prediking herontdekten. Greidanus citeert in zijn collectie Luther:

God, de Schepper van hemel en aarde, spreekt met u door Zijn predikers, doopt, catechiseert, vergeeft u door de bediening van Zijn eigen sacramenten. Dit zijn de woorden van God. (...) Het is God Zelf Die spreekt.⁵

Ook Calvijn heeft zich in allerlei toonaarden over het geheim van de prediking uitgelaten. We zullen er in dit *Handboek* verschillende voorbeelden van tegenkomen, waarbij hij aan allerlei aspecten aandacht geeft, zoals in zijn *Institutie*, IV, 1, 5:

Te midden van al de rijke gaven waarmee God het menselijk geslacht opgeluisterd heeft, is dit een bijzonder voorrecht dat Hij zich verwaardigt monden en tongen van mensen te gebruiken in Zijn dienst, zodat in hen Zijn eigen stem tot klinken komt.⁶

Zoals we in 3.4.2 zullen zien verwoordt ook de Tweede Helvetische Confessie deze hoge visie op de kracht van de prediking. Deze door de loop der eeuwen vertolkte geheimen blijven gelden tot aan de wederkomst. Er is en blijft toekomst voor de Bijbelgetrouwe uitleggende prediking. We hebben dit *Handboek* geschreven om studenten te leren zich met hun hele hart te focussen op de door de apostelen bepaalde prediking. Dat betekent hard werken!⁷ Maar aan dat harde werken gaat iets vooraf. William Edwin Sangster (1900-1960) geeft in zijn boek *Power in Preaching* aan het eerste hoofdstuk de titel: '1. Believe in it' ('1. Geloof erin'):

Geen preekstoel heeft kracht als de (prediker) een diep geloof mist in de boodschap zelf en in preken als Gods hoogste methode om Zijn boodschap bekend te maken. (...) Een vreselijke verarming valt op de hele kerk als de prediker (...) zijn geloof verliest in het preken.⁸

4. Motyer, *Preaching?*, 19. De gemeente is schepping van het Woord. Zie hiervoor ook de uitstekende dissertatie van A. Noordegraaf, *Creatura Verbi*.

5. Greidanus, *Principles of Expository Preaching*, 2.

6. Calvijn, *Institutie*, vert. De Niet, dl. II, 219.

7. Taylor & Plumer, *The Ministry of the Word*, 7-9.

8. 'Believe in It.' 'No pulpit has power if it lacks deep faith in the message itself and in preaching as God's

Het is dan armoe troef. Als we daarentegen geloven in de prediking die de Heere beveelt, dan kost dat veel werk. Dat doet niet alleen de omvang van dit *Handboek* vermoeden, maar we kunnen het ook her en der bij bekende predikers lezen. Zo zegt de bekende R.C. Sproul:

Zowel Luther als Calvijn worden in de academische wereld nog steeds beschouwd als ongelooflijke genieën die blijk gaven van een zeldzame en uitzonderlijke beheersing van hun materiaal. De onderneming van het preken vereist niets minder dan een dergelijke verschuldigde toewijding en ijver. Waarom? Omdat het niet hun taak is om vanaf de preekstoel te blaffen als blaffende honden om hun mening naar voren te schuiven, maar om met duidelijkheid en vrijmoedigheid het Woord van God voor te stellen.⁹

Het Woord Zelf moet klinken. Hier staat of valt alles mee. Het bepaalt of de predikant wel of geen dienaar van het Goddelijke Woord is. Sidney Greidanus citeert in zijn collegedictaat Haddon Robinson:¹⁰

Als een prediker tekortschiet in het preken van de Schriften, verliest hij zijn gezag. Hij confronteert zijn hoorders niet langer met een woord van God maar slechts met een ander woord van mensen. Daarom roepen de meeste moderne predikers weinig meer op dan een brede geeuw. God is er niet in.

Dat dit geen theorie is, kan overal ter wereld worden waargenomen. Greidanus citeert in hetzelfde dictaat ook William Hull die schrijft:

Na twintig jaar van voortdurende visitatie in iedere denkbare soort gemeente, is het mijn overtuiging dat prediking meer dan iedere andere ambtelijke activiteit de toon zet voor het leven van de gemeente.¹¹

Paulus is heilig overtuigd van de kracht van de prediking en spreekt met verwondering en dankbaarheid over de krachtige werking van het Woord. Ik geef slechts twee citaten:

1 Thessalonicenzen 2:13

Daarom danken ook wij God zonder ophouden dat u, toen u van ons het gepredikte Woord van God hebt ontvangen, het ook aangenomen hebt, niet als een mensenwoord, maar (zoals het werkelijk is) als Gods Woord, dat ook werkzaam is in u die gelooft.

Romeinen 1:15,16

15. Zo is wat in mij is, gewillig om ook u die in Rome bent, het Evangelie te verkondigen.

16. Want ik schaam mij niet voor het Evangelie van Christus, want het is een kracht van God tot zaligheid voor ieder die gelooft, eerst voor de Jood, en ook voor de Griek.

supreme method in making the message known. (...) An awful impoverishment falls upon the whole Church if the preacher (...) loses faith in preaching.'

9. Sproul, 'The Teaching Preacher', 141.

10. Greidanus, *Principles of Expository Preaching*, 3.

11. Greidanus, *Principles of Expository Preaching*, 1.

Positieve ontvouwing

Ook in de eenentwintigste eeuw is Gods bevel nog steeds Zijn strategie voor de kerk en voor de voeding van de schapen van de kudde: 'Predik het Woord'. Hoewel alle redactieleden (grote) zorgen hebben over de prediking in onze tijd, starten wij niet vanuit het negatieve. Bovendien is deze zorg niet van vandaag of gisteren. H. Jonker schreef in 1965 al dat de moderne situatie rondom de prediking zeer chaotisch is.

Op allerlei wijze wordt de prediking heden ten dage aangevochten en de stem van haar verdedigers is nauwelijks hoorbaar. De prediking is meer dan ooit een omstreden zaak geworden.¹²

Zo geven in verschillende tijden verschillende predikers uit verschillende kerken weer dat de prediking een aangevochten zaak is. Vaak gaat het om factoren van binnenuit. In 1971 begint D. Martyn Lloyd-Jones zijn boek over de prediking met een weergave van factoren in de kerk zelf die verklaren waarom de prediking niet meer de plaats inneemt die zij had.¹³

In 1973 schrijft C. Graafland, hoogleraar te Utrecht, in zijn bijdrage aan een bundel over de gereformeerde prediking:

Het is echter bekend, dat het met de prediking in heel veel gevallen niet zo best gesteld is. Men spreekt sinds lang reeds over de nood van de prediking. En het zal wel niet geheel uit de lucht gegrepen zijn, als men opmerkt, dat juist de verschraling van de prediking één van de hoofdoorzaken is, waardoor het kerkelijk leven zo achteruitgaat. Want als de prediking niet meer het levend hart is van de samenkomst van de gemeente, wordt het een dode, onaantrekkelijke zaak. Dan sterft zo'n gemeente af. En dat kan door geen enkel vervangingsmiddel worden tegengegaan. Dat heeft de praktijk van de laatste jaren ons wel heel duidelijk geleerd.¹⁴

Het in korte tijd leeglopen van de Gereformeerde Kerken in Nederland is wat dat betreft een baken in zee. De Gereformeerde Kerken vormden een machtig bolwerk. Hun vele grote kerken zaten tweemaal op zondag vol. Hun hoogleraren leverden gedegen materiaal. Hun commentarens series vonden hun weg naar menig studeerkamer van Bijbelgetrouwe predikanten in andere kerken. In de jaren zestig begint het te rommelen met de evolutietheorie. Van 1952 tot 1986 is Jan Lever (1922-2010) hoogleraar zoölogie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. In zijn oratie presenteert hij zijn overtuiging dat evolutie de manier is waarop God de wereld heeft geschapen. Langzaam maar zeker volgen andere onderwerpen: Schriftgezag, huwelijk en seksualiteit, de verzoening, et cetera. De liberalisering zet in snel tempo door. De kerken lopen leeg.¹⁵ In 1994 schrijft Frank Vellema een boekje met de veelzeggende titel *Lege Preken, Lege Banken. In de nadagen van de gereformeerde kerken?*¹⁶ Het was een proces van enkele decennia.

12. Jonker, *Actuele Prediking*, 12.

13. Lloyd-Jones, *Preaching and Preachers*, 9-25; *Prediking en predikers*, 9-19; *Waarom landt de Boodschap niet?*, 10-27.

14. Graafland, 'De prediking als verkondiging', 11,12.

15. Toen ik, RvK, in 1988 in Soest predikant werd, was de gereformeerde Julianakerk de grootste kerk van Soest. Er werd nog tweemaal kerk gehouden. Eerst liep de avonddienst leeg en werd die afgeschaft en vervolgens de morgendienst. De kerk is verkocht aan een evangelische gemeente.

16. Kampen 1994, 2^e dr. 1995. Dr. Frank Vellema (1927) woont sinds 1980 in Canada. Hij promoveert in 1988 aan het Trinity Theological Seminary in Newburgh op *The Communication Process of A Church*, waarin hij een analyse geeft van het evangelisatieproces van de gereformeerde kerken. Deze Nederlandse versie is een gepopulariseerde bewerking van zijn dissertatie.

In andere landen is het niet anders. David Jackman schrijft in zijn bijdrage aan de nieuwe editie van de bundel *When God's Voice is Heard*, dat de Britse kerken de oogst binnehalen die in de afgelopen eeuw in de universiteiten is gezaaid. 'Wetenschappelijk determinisme, atheïstisch humanisme en destructieve liberale Bijbelkritiek hebben zich verenigd om ieder essentieel gezag te ondermijnen (laat staan de Bijbel), en daarmee elk vertrouwen in het doel van het menselijk bestaan.'¹⁷ En in 2003 begint Michael J. Quicke in zijn boek *360 Degree preaching* het tweede hoofdstuk over de huidige realiteit met een citaat van J. Sittler uit zijn boek *The Anguish of Preaching*: 'De prediking is overal in moeilijkheden.'¹⁸ En om nog een titel te noemen, in 2005 verschijnt van de hand van C.A. van der Sluijs *Prediking in de crisis*.

Robert Wagner vat het in zijn *Tongues Aflame* in 2004 heel treffend op de volgende wijze samen:¹⁹

Kerkleden zijn over het algemeen de prediking niet beu, ze zijn het beu om géén preken te horen. Sommige van onze gemeenten hebben al jaren geen fatsoenlijke preek meer gehoord! Lezingen? Ja.
Bijbelstudies met goede inhoud? Soms.
Ontroerende persoonlijke getuigenissen? Ja.
Maar iedere week een krachtige prediking van gedegen preken? Dat komt zelden voor.

Hoe waardevol alle bijdragen ook zijn, ook in het blootleggen en analyseren van allerlei negatieve ontwikkelingen en factoren, in dit *Handboek Apostolische Homiletiek* willen wij ons vooral bezighouden met de positieve uiteenzetting. Her en der zal blijken dat we wel degelijk betrokken zijn op deze moderne tijd, maar door de opzet willen wij ons niet tijdgebonden maken. De bestudering van vele, vele homiletische werken heeft ons versterkt in de overtuiging dat de homiletische werken die zich richten tegen andere homiletische stromingen en overtuigingen zichzelf gedateerd maken. Namen die genoemd worden, zijn niet of niet meer voor alle lezers bekend en zeggen een nieuwe generatie weinig. We willen de stof positief ontvouwen in de overtuiging dat Gods opdracht door de pen van Paulus ook in dit derde millennium nog steeds Gods wil is aangaande de gemeente: 'Predik het Woord.'

We hopen middels dit *Handboek* studenten en predikanten een hartverwarmende en gedegen bemoediging te geven om gehoorzaam te zijn aan het apostolisch bevel. We hechten er erg aan vooral de Schriften te laten spreken. Het is ons verlangen dat degenen die geroepen zijn om te preken in dit *Handboek* Gods stem horen om zo zelf tot Gods stem te worden en dat iedere zondag opnieuw. Als Gods stem gehoord wordt, gebeuren er wonderen die eeuwig blijven. Dat geldt ook van deze postmoderne tijd. Wij moeten dit allereerst kwalitatief en niet kwantitatief voorstellen.

We hopen dat vanuit dit *Handboek* geproefd mag worden dat er alleen al wat betreft de redactie sprake is van ongeveer honderdvijftig jaren, anderhalve eeuw preekervaring.

Handboek en scribenten

Als eindredacteur vertolk ik ook namens de beide andere redactieleden dat wij de Heere onze God bijzonder dankbaar zijn dat het tot de uitgave van dit *Handboek Apo-*

17. Jackman, 'Preparing the Preacher', 180.

18. Joseph Sittler, *The Anguish of Preaching*.

19. Wagner, *Tongues Aflame*, 8.

stolische Homiletiek heeft mogen komen. Het vorige handboek van de Gereformeerde Kamper hoogleraar Tjeerd Hoekstra,²⁰ *Gereformeerde Homiletiek*, gaat sinds 1926 al bijna een eeuw mee.

Velen hebben daarna een handboek willen schrijven, maar zijn er niet aan toegekomen. Er verschenen wel monografieën, maar geen handboek. Het is ook geen geringe arbeid. Zo is vanwege een uitgebreid takenpakket noch de Apeldoornse hoogleraar Willem Kremer²¹ (1896-1985) noch zijn opvolger Willem Hendrik Velema (1929-2019) aan deze arbeid toegekomen.²² Velema had dit wel gewild. Hij vertrouwde mij al zijn collegedictaten toe in de hoop dat ik er wel aan toe zou komen. We hebben her en der mede honoris causa eruit geciteerd.

Dat het niet tot publicatie komt van een heel handboek is – eufemistisch geformuleerd – niet zo uitzonderlijk. De academische opdracht van vroegere hoogleraren omvatte vaak een heel kleurenpalet aan vakken. Zo vergaat het ook James W. Alexander (1804-1859).²³ Hij verlangt een homiletiek te schrijven voor studenten en predikanten. ‘En met dit doel voor ogen had hij de gewoonte om in zijn persoonlijke dagboeken, in de vorm van paragrafen, gedachten op te schrijven die bij hem opkwamen over het onderwerp.’ Tot een boek kwam het niet, de gedachten werden in 1864 na zijn sterven op jonge leeftijd (55 jaar) postuum uitgegeven.²⁴

Na mijn aanstelling in 2005 als docent homiletiek en ethiek aan het Hersteld Hervormd Seminarie bij de Vrije Universiteit van Amsterdam werd het verlangen ieder jaar sterker om nog eens een compleet homiletisch handboek te schrijven. Jaren van lezen en lezen volgden, terwijl op de profielpagina van de Vrije Universiteit jaar in jaar uit onveranderd hetzelfde hoofdonderzoek vermeld bleef staan: ‘schrijven handboek gereformeerde homiletiek’. De doordenking vorderde, maar ook werd mij meer en meer duidelijk dat het een bijna onmogelijke taak zou worden als het een compleet handboek moest worden inclusief een behandeling van de geschiedenis van de homiletiek. Om die reden wendde ik mij eind 2013 tot de Apeldoornse emeritus hoogleraar prof. dr. A. Baars (1947) die eerst klassieke talen en letterkunde gestudeerd heeft aan de Rijksuniversiteit van Leiden. Al snel volgde ook de theologische opleiding, maar vooral dankzij de opleiding klassieke talen is hij bij machte de preken uit de vroege kerk te lezen en te vertalen. Hij is tot de redactie toegetreden en heeft de geschiedenis

20. De Kamper hoogleraar Tjeerd Hoekstra (Urk, 20-12-1880 – Kampen, 20-01-1936) heeft met zijn *Gereformeerde homiletiek* veel invloed uitgeoefend op de homiletische bezinning en de prediking binnen de Gereformeerde Kerken en daarbuiten. Dit werk verschijnt voor het eerst in 1926 (Wageningen) en nog in 1975 (Amsterdam/Kaapstad) wordt een ongewijzigde derde druk van dit handboek gepubliceerd. Vele generaties theologiestudenten zijn met dit handboek opgegroeid en opgeleid. Hoekstra wil zeer nadrukkelijk staan in de traditie van de Nederlandse gereformeerde homileten en probeert hun visie voor zijn tijd te actualiseren. Het meest opmerkelijk is daarbij wellicht de speciale aandacht die hij vraagt voor het verband tussen de homiletiek en de psychologie (47-60). De structuur van de preek wordt door hem in drie hoofdstukken aan de orde gesteld: 21. Over de vorm in het algemeen (381-384); 22. De methode (384-395); 23. De bouw van de preek (395-428). Zie over Hoekstra: K. Dijk, ‘Tjeerd Hoekstra’, in: *Christelijke Encyclopedie*, 3, 481.

21. Hoogleraar Exegese Nieuwe Testament, ethiek en alle ambtelijke vakken (homiletiek, poimeniek, catechetiek, evangelistiek) 1953-1969. Een bijna onmogelijke opdracht die geen ruimte liet veel te publiceren.

22. Hoogleraar aan de TUA praktische theologie, ambtelijke opleiding en ethiek van 1969-1996.

23. James W. Alexander was hoogleraar retoriek en Belles-Lettres geweest aan het College van New Jersey (1833-1844). In 1844 wordt hij weer predikant in New York City. In 1849 wordt hij benoemd als hoogleraar kerkgeschiedenis en kerkbestuur aan het Princeton Theological Seminary. In 1851 keert hij opnieuw terug naar de gemeente van New York City. In de prediking ligt zijn hart.

24. Alexander, *Thoughts on Preaching*, v.

van de homiletiek voor zijn rekening genomen vanaf de tijd van de apostelen. Hij beschrijft de geschiedenis van de homiletiek als wetenschap, maar tevens de geschiedenis van de prediking zelf. Dit laatste maakt hij concreet door korte gedeelten weer te geven uit preken van de persoon of tijd die hij behandelt. Op deze wijze krijgt de lezer een concreet beeld van wat zij zich precies moeten voorstellen bij de beschreven prediking.

Na de positieve instemming van prof. dr. A. Baars heb ik in overleg met hem ook emeritus hoogleraar dr. J. Hoek (1950) en dr. J. IJsselstein (1965) gevraagd om tot de redactie toe te treden. Nu het geen monografie meer is, is het mooi om ook gestalte te geven aan de geestelijke verbondenheid met andere Bijbelgetrouwe wetenschappers en predikers in andere kerken. Hoek vroeg eerst of het geen bezwaar was dat hij als bijzonder hoogleraar vanwege de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk en later in de Protestantse Kerk in Nederland geen homiletiek doceerde maar gereformeerde spiritualiteit en aan de Evangelische Theologische Faculteit in Leuven systematische theologie. Het antwoord is eenvoudig: Hij is niet alleen iedere zondag prediker, maar is tevens gezien zijn publicaties breed georiënteerd. In dit *Handboek* neemt hij de hoofdstukken voor zijn rekening over de verscheidenheid van literaire genres, van gelegenheden voor de verkondiging en van de catechismusprediking.

Dr. IJsselstein moest na enige tijd afhaken vanwege een overbezette agenda als predikant van de Gereformeerde Gemeente te Kampen en al snel volgde zijn vertrek voor de zending van de Gereformeerde Gemeenten naar Cambodja.

Hoekstra gaf in zijn *Gereformeerde Homiletiek* als eerste aandacht aan de relatie tussen theologie en psychologie. Voor dit deel dat IJsselstein zou verzorgen – hij is ook psychiater geweest – vinden we een deskundige en waardige vervanger in de persoon van prof. dr. H. Schaap-Jonker (1977). Zij is psycholoog en theoloog. Zij heeft het hoofdstuk geschreven over ‘Prediking en psychologie: de invloed van psychische aandoeningen op het horen van de preek’. Hierin reikt zij verschillende zaken aan waarmee de prediker zijn winst kan doen.

Mijn opvolger als docent homiletiek aan het Hersteld Hervormd Seminarie, dr. P.C. Hoek, (1971) heeft twee hoofdstukken geschreven over de hoorder en over de retorica. Predikant S.T. Lagendijk MA (1983) heeft eerst een loopbaan gehad in de ICT. Hij is de aangewezen persoon om het gebruik van een Bijbelprogramma op de computer te beschrijven.

Logopediste Tineke Ouwendorp-de Visser (1949), die ik in 2005 gevraagd heb de logopedie te verzorgen aan het Hersteld Hervormd Seminarie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en die sindsdien ook alle preekoefeningen bijwoont, heeft een belangwekkend hoofdstuk geschreven over het gebruik van de stem.

In band II van dit *Handboek* vindt u van iedere scribent een curriculum vitae.

Voor studenten in de theologie en anderen

Dit *Handboek* is allereerst geschreven voor studenten in de theologie om hen bij de hand te nemen, te onderwijzen en te helpen zich de uitleggende prediking eigen te maken. En verder kunnen we David Helm citeren:

Dit boek dient als kennismaking met de verklarende prediking. Wie zelf al preekt of bijbelonderwijs geeft, vindt hier hopelijk nuttige handvatten om zijn huidige aanpak te beoordelen. Je krijgt de kans jezelf af te vragen: ‘Doe ik het op deze manier? Haal ik alleen uit de

Schrift naar voren wat erin staat? En doe ik dat zodanig dat de zondaar vernederd wordt, de Zaligmaker verhoogd en de heiligmaking in het leven van de aanwezigen bevordert?²⁵

Het boek wil ook een bezinning op gang brengen bij degenen die week in week uit de preekstoel beklimmen. En verder hebben wij bij het schrijven ook gedacht aan meelevende gemeenteleden en ambtsdragers.

We hebben als redactie afgesproken dat ons werk wetenschappelijk verantwoord moet zijn, maar dat wij tegelijk helder schrijven, zodat ook ambtsdragers en meelevende gemeenteleden van dit *Handboek* gebruik kunnen maken. Juist in een tijd waarin zoveel gesproken wordt over de crisis van de prediking, moeten ook de lidmaten van de gemeenten weten wat Bijbelse prediking inhoudt en welke eisen eraan gesteld moeten en mogen worden. Zij hebben soms zorgen over de prediking die zij wekelijks horen, terwijl zij er niet precies de vinger achter kunnen krijgen wat eraan schort. We hopen dat zij dan in dit *Handboek* datgene vinden waarvan ze zeggen: ‘En dat bedoel ik’, om zo toegerust het gesprek over de prediking met hun predikant en mogelijk ook hun kerkenraad aan te gaan. We zijn van mening dat deze keus van verwoording voor een breed publiek geen stap terug is, omdat juist hij of zij die een materie echt beheerst, het eenvoudig kan uitleggen. Het mes snijdt dan ook voor de student aan twee kanten. Hoe duidelijker de inhoud is, des te helderder beeld ook de student zich kan vormen van wat concreet bedoeld en gevraagd wordt.

Nog enkele zaken inzake het *Handboek* en het gebruik ervan

We hebben voor de opzet gekozen om geregeld een samenvatting te geven om zo een en ander steeds weer helder op een rij te zetten. Tevens vindt u geregeld in een kader *Homiletische vingerwijzing(en)*. Zo wordt steeds weer expliciet benoemd wat het gevondene concreet betekent voor de prediking.

Ten slotte worden er opdrachten geformuleerd. De docent kan kiezen waarover de studenten in de afgesproken tijd in gesprek gaan. De student kan ook zelf aanreiken waar hij graag nog verder over doorspreekt. Studenten kunnen de gespreksvragen als de stof bestudeerd is ook met elkaar behandelen. In onze studententijd had je de hele week college en ging je om die reden op kamers. Daar werd soms tot diep in de nacht gedebatteerd met andere studenten. In Amsterdam gaat het tegenwoordig om twee collegedagen²⁶ en gaat eigenlijk niemand meer op kamers. De voorwaarde voor een goede ontmoeting en stevig debat is hiermee vervallen. Studenten kunnen echter ook besluiten samen een uur eerder te beginnen of langer door te gaan. De prediking is zo ontzettend belangrijk. Haal uit je studietijd wat je eruit kunt halen!

De docent kan kiezen welke gedeelten de studenten moeten bestuderen uit de *Geschiedenis van de Homiletiek en Prediking*, Band III. Hij kan bijvoorbeeld de stof over verschillende studenten verdelen die dan vervolgens een presentatie geven over de hun toegewezen hoofdstukken.

We gebruiken de Herziene Statenvertaling (HSV) en soms een eigen directe vertaling vanuit het Grieks of Hebreeuws. We nemen het gebruik van cursivering van de HSV over, tenzij anders aangegeven.

25. Helm, *Expositional Preaching*, 18. Vert. *Prediking*, 29.

26. Bacheloropleiding: maandag en woensdag; Masteropleiding: dinsdag en donderdag.

Citaten van drie regels of langer laten wij inspringen zodat helder is waar het citaat begint en waar het eindigt. We citeren met vrijmoedigheid uit wat anderen bijgedragen hebben aan de schat van de kerk, uiteraard met bronvermelding. Zo klinkt de gehele kerkgeschiedenis mee.

Als straks een vertaling in het Engels verwezenlijkt wordt, wordt de stem van Nederlandse theologen gehoord in de Engelstalige wereld, zoals nu de stem van Engelstalige theologen in Nederland.

Woordenboek

In het gedeelte van de eigenlijke homiletiek in Band I gebruik ik het tweedelige lexicon van Johan Murre, *Lexicon. Bijbels Grieks, dl. I, a tot k*, en *dl. II, l tot w*.²⁷ Dit tweedelige lexicon bevat alle Griekse woorden van het Nieuwe Testament (NT) en de Septuaginta (LXX) – dus ook de woorden in hun vervoegde of verbogen vorm. Het is daarmee een ideaal woordenboek voor de beginnende student, maar ook het analytisch lexicon voor de professional. In het Voorwoord wordt het volgende vermeld:

Bij elk woord komen de volgende gegevens voor:

- * De algemene betekenis van elk woord in het profane Grieks.
- * De betekenissen van de woorden in de LXX en het NT.
- * De Hebreeuwse en Aramese equivalenten met hun betekenis, ook met de vermelding van de stamformaties van de werkwoorden.
- * Alle voorkomende vervoegingen en verbuigingen van een woord.
- * Verwijzingen en vindplaatsen in de Bijbel.
- * Een alfabetische woordenlijst van Hebreeuwse en Aramese woorden met verwijzing naar hun Griekse equivalent.
- * Een overzicht van ruim 3000 uitgewerkte teksten en tekstgedeelten in de LXX die verschillen van de Masoretische tekst.

Voor wie de taal van het Nieuwe Testament wil doorgronden is de Septuaginta van groot belang. De Septuaginta geeft het taalveld weer van de schrijvers van het Nieuwe Testament. Die kenden doorgaans niet de Hebreeuwse teksten van het Oude Testament, alleen de Griekse vertaling ervan (door joodse geleerden tussen de derde en eerste eeuw v.Chr.): de Septuaginta. De Septuaginta is gebaseerd op Hebreeuwse originelen die vaak ouder zijn dan de thans bekende Hebreeuwse Bijbel.

Dit heldere en overzichtelijke (monniken)werk kreeg lovende recensies, onder anderen van Pieter Oussoren (1943), de vertaler van de zogenoemde Naardense Bijbel. Eveneens van Amphora (tijdschrift voor vrienden van het gymnasium): ‘Een voortreffelijk lexicon. Zakelijk, zorgvuldig, volledig.’ En in *Interpretatie* (tijdschrift voor Bijbelse Theologie): ‘Een monumentaal werk, een onmisbaar gebleken naslagwerk bij het vertalen van nieuwtestamentische teksten uit het Grieks.’ Ten slotte nog in *Schrift* (wetenschappelijk tijdschrift rondom de Bijbel) dat oordeelt: ‘Murre’s lexicon is een zeer helder, overzichtelijk werk, dat niet alleen prettig maar zelfs gemakkelijk is in het gebruik.’ (...) ‘Ik ben enthousiast.’

27. 3^e geheel herziene druk, Vught (Skandalon) 2016.

Dank

We zijn de Heere onze God dankbaar dat wij ons werk hebben mogen voltooien. Sinds de eerste redactievergadering in 2014 is ook in onze persoonlijke levens het een en ander gebeurd en is Gods bewarende en sparende hand duidelijk zichtbaar geweest.

We vermelden met dankbaarheid dat wij in grote eensgezindheid met elkaar mochten optrekken. De werkvergaderingen begonnen met openhartig bijpraten over persoonlijke zorgen en vreugde om vervolgens welwillend elkaars teksten door te nemen.

Het duurde lang eer we een keuze maakten uit diverse uitgeverijen die graag ons werk wilden uitgeven. De Banier stak erboven uit en legde ook al snel contact met een Engelstalige uitgever om voor een eventuele vertaling zorg te dragen. Het eerste contact over deze uitgave had ik met W.B. Kranendonk, die vervolgens zijn opvolger Evert Barten erbij betrok. Evert was toen het eerste aanspreekpunt, later verbond hij ons met René Heij als persoonlijke redacteur voor dit project. Omdat René zelf theologie gestudeerd heeft aan de Vrije Universiteit van Amsterdam (joint bachelor) en aan de Rijksuniversiteit van Groningen (master of Arts) weet hij waarover het gaat. Hartelijk dank voor je open en betrokken meeleven en verzorgen van de contacten. Ondertussen heb je begin 2023 Evert opgevolgd. Zegen en sterkte op deze post.

Vele studenten en predikanten wilden meelesen, maar moesten toch vanwege tijdgebrek afhaken, alleen HHS-student Stefan Zwaan heeft alle hoofdstukken gelezen en ook taalkundig van correcties voorzien, waarbij hij de kleinste details (zoals een dubbele spatie in een voetnoot) opmerkte. Hartelijk dank voor je betrokkenheid, inzet en inhoudelijke reacties.

We danken ook personen en bedrijven die als sponsors het mogelijk gemaakt hebben dat de verkoopprijs onder de 100 euro blijft. De eerste calculatie te midden van snel stijgende prijzen was dat ieder deel minstens 120 euro moet kosten. Voor de uitgever ook een hele onderneming, omdat er zo heel wat kapitaal geïnvesteerd moet worden. Als redactie gaven we aan bij de eerste oplage af te zien van royalty's. Op ons verzoek werd er een nieuwe berekening gemaakt wat er per band aan sponsorgeld nodig zou zijn om onder de 100 euro te blijven. Voor band I kregen we het bedrag snel voor elkaar door in eigen kennissenkring particulieren en bedrijven te benaderen die hechten aan een grondige preekstudie. We bedanken de beide directeurs Dik en Barend van Den Hartog B.V. te Groot Ammers dat zij ook deze uitgave 'geolied' oftewel 'gesmeerd' laten verlopen. Tevens gaven ook drie particulieren een bijdrage. H.J. van den Berg Verhuizingen (Veenendaal, Utrecht en Amersfoort), die voor een scherpe prijs predikanten deskundig verhuist, deed ook nog een duit in het zakje. Dank dat jullie het mogelijk gemaakt hebben dat deel I begin juni 2023 kan verschijnen.

Het ligt in de bedoeling om band II te laten verschijnen in najaar 2023 en band III in voorjaar 2024. De Commissie opleiding en vorming van de Hersteld Hervormde Kerk heeft al een deel van de bekostiging van band II toegezegd. Henk-Jan en Anneke de Kruijf hebben vanuit hun bedrijf De Kruijf Letselschade Expertise eveneens een toezegging gedaan voor band II. Matthijs Mudde en Karel Kok hebben beloofd vanuit hun autobedrijf Mudde Kok mee te denken over het vervolg om het project 'automotive', 'in beweging' te houden.

Ten slotte danken wij allen onze echtgenote dat zij ons ook na ons emeritaat de ruimte gunden om deze veel tijd nemende onderneming voort te zetten en te voltooien. Dat kan alleen omdat ze zelf persoonlijk weten hoe belangrijk de zondagse prediking is. Ineke van Kooten, Nella Baars en Alie Hoek, heel hartelijk dank in de Heere!

Moge de Heere dit werk rijkelijk zegenen en mag het velen op weg naar de preekstoel geestelijk stimuleren alles te geven voor de wekelijkse prediking in de heerlijke verwachting dat deze arbeid – naar Zijn eigen belofte! – niet ijdel is in de Heere!

Apeldoorn, januari 2023

*dr. R. van Kooten (eindredacteur)
mede namens de redacteurs dr. A. Baars en dr. J. Hoek*

DEEL I

Theologische bezinning op de diverse aspecten van de prediking en het preken

In dit eerste deel richten wij ons op de prealabele vragen waarom er de eeuwen door al gepreekt wordt. Waar komt de prediking vandaan? Welke woorden gebruikt het Nieuwe Testament voor het preken? Wat doet de prediking? Wat is het doel van de prediking? Wie worden er geroepen om te preken? Hoe worden predikers geroepen en opgeleid? Waar wordt er gepreekt? Zijn er criteria voor Bijbelse prediking? Wat is onderscheidenlijk preken?

I. De prediking is Gods wil, kracht en opdracht

1. Waarom er gepreekt wordt

Voordat we ons gaan verdiepen in diverse aspecten van de Bijbelse prediking willen we eerst de voorafgaande vraag stellen waar het verschijnsel van de prediking vandaan komt. Waarom wordt er gepreekt? De prediking is niet uitgevonden door mensen. Preken is ook geen hobby van predikers. Er wordt enkel gepreekt omdat de prediking Gods wil is. Er wordt gepreekt omdat de prediking Gods kracht is en omdat Hij ons de prediking bevolen heeft.

1.1. God Die de sprekende God is, wil dat er gepreekt wordt

Aan Gods bevel om Zijn Woord te verkondigen gaat het wezen, het eigen zijn van God vooraf. God is de sprekende God Die door Zijn spreken de dingen roept die niet zijn, alsof zij zijn (Rom. 4:17). ‘Een van de grote onderscheidende kenmerken van de God van de Bijbel is dat God in tegenstelling tot de stomme afgoden spreekt (Jes. 44:6-8).¹ Deze scherpe tegenstelling wordt ook helder verwoord in Psalm 135:15-18:

De afgoden van de heidenvolken zijn zilver en goud, werk van mensenhanden. Zij hebben een mond, maar spreken niet; zij hebben ogen, maar zien niet. Zij hebben oren, maar horen niet; er is zelfs geen adem in hun mond. Laat wie ze maken hun gelijk worden, al wie op hen vertrouwt.

1.1.1. De drie-enige God spreekt Zelf

God is in tegenstelling tot de afgoden de sprekende God. Zo begint ook Gods openbaring. Het eerste wat God ons van Zichzelf te zien en te horen geeft is: ‘En God zei: Laat er licht zijn! En er was licht’ (Gen. 1:3). ‘Dit vers is de fundamentele waarheid dat God openbaart en schept door woorden.’² En zo is het al de scheppingsdagen doorgegaan. Door het Woord zijn alle dingen gemaakt (Joh. 1:3). Ook de Zoon is de sprekend Scheppende en de scheppend Sprekende. In Genesis 1:26 *spreekt* God de woorden: ‘En God zei: Laten Wij mensen maken naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis.’ ‘Naar Zijn eigen sprekend beeld schiep God menselijke wezens die spreken.’³ Wij zijn geschapen om te leven door Gods Woord en van Gods Woord en om te communiceren met woorden.

Omdat God naar Zijn wezen de Sprekende is, waarbij binnen de drie-eenheid de Zoon het Woord is, wil God dat er gepreekt wordt. Hierbij gaat het niet om een ‘woordenbrij’. Bij God is er geen sprake van ‘slechts woorden’. Zijn woord (Hebr. *dabar*) is daad (Hebr. *dabar*) en Zijn daad is woord.

Gods woorden zijn nooit alleen maar geluid om te communiceren, zij zijn ook daden om ten uitvoer te brengen. Ze zijn vervuld met kracht om dingen tot stand te brengen. Het Hebreeuwse woord *dabar* kan worden vertaald als ‘woord’ of ‘daad’. *Dabar* is een ‘woord-

1. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 13.

2. Quicke, *360-Degree Preaching*, 55.

3. Quicke, *360-Degree Preaching*, 55.

gebeurtenis' of 'gebeurteniswoord'. 'Door het Woord van de HEERE is de hemel gemaakt. (...) Want Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er' (Ps. 33:6,9).⁴

Dit geheim dat God de Sprekende is, raakt niet alleen de schepping maar ook de herschepping. God kwam na de zondeval en riep met Zijn stem en spreken Adam en Eva tevoorschijn vanuit hun schuilplaats. De eerste vraag in de Bijbel is de vraag van de satan die alles verwoest. De eerste vraag die daarna klinkt is de vraag van God: 'Waar ben je?' (Gen. 3:9). God stelt vragen aan de orde die de mens wegdrukt. God vervloekt de satan en spreekt de moederbelofte uit (Gen. 3:15). Door dit spreken worden Adam en Eva levend gemaakt, wat blijkt uit de radicale verandering van Adam. Vóór de moederbelofte duidt hij Gods gave aan hem eerst beschuldigend aan met '*die vrouw die U gaf om bij mij te zijn*, die heeft mij van die boom gegeven en ik heb ervan gegeten' (Gen. 3:12). Na Gods uitspreken van de moederbelofte als verkondiging van het Evangelie zegt Adam: 'Jij bent Eva.' 'En Adam gaf zijn vrouw de naam Eva, omdat zij moeder van alle levenden is' (Gen. 3:20). Met dit zoeken en spreken vangt God de herschepping aan. En dit spreken van God gaat door. We vinden al vormen van prediking voor de zondvloed bij Henoch en Noach.⁵

God roept Abraham. In de tijd van de aartsvaders is het hun taak om Gods daden door te geven. Zo vergadert God uit het gevallen menselijke geslacht vanaf de zondeval Zich een gemeente ten eeuwigen leven. God roept Mozes en spreekt vanaf de Sinai tot Israël. 'De ontmoetingen met God zijn in de Schrift vaak, in wezen, ontmoetingen met Zijn Woord.'⁶ 'Door de Tien Woorden is het zaad van Abraham tot *gemeente*, tot vergadering (Hebr. *qahal* = vergaderen) geworden.'⁷ De door God op steen geschreven Tien Woorden⁸ worden in de ark van het verbond gelegd in de tabernakel en later in de tempel, de plaats van ontmoeting tussen God en Zijn volk. Deze woorden bevinden zich op de meest centrale en tegelijk meest heilige plaats in de 'tent van de ontmoeting'^{9,10}

Jozua, Mozes' opvolger, verzamelt net als zijn voorganger het volk om de boodschap van God te horen.¹¹ Zo gaat God de eeuwen door. Gedurende heel de geschiedenis van het Oude Testament roept, zalft en zendt God profeten. De profeten gaan schuil achter de woorden die de sprekende God hun geeft. Daarom klinkt het bij hen menigmaal: 'Zo zegt de HEERE'. Zij geven de woorden door van de God Die spreekt.¹² Hierbij kunnen we zowel denken aan de profeten van wie wij een Bijbelboek hebben als ook aan degenen die genoemd worden in de Bijbel en aan hen die niet vermeld staan. Denk maar aan de instelling van de school van de profetenzonen.¹³ In de ballingschap ontstaat het samenkomen in de synagoge waar wekelijks de Schriften worden gelezen,

4. Quicke, *360-Degree Preaching*, 55.

5. Henoch: Gen. 5:18, 21-24; Hebr. 11:5; Jud. 1:14; Noach: Gen. 6-9, Hebr. 11:7; 2 Petr. 2:5.

6. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 13.

7. Van Kooten, *Heilig Mijn Naam en Mijn dag*, 108v.

8. Zo aangeduid in Ex. 34:28; Deut. 4:13; 10:4.

9. Ex. 27:21; 28:43; 29:4,10,11,30,32,42,44; 30:16,18,20,26,36; 31:7; 33:7; 35:21; 38:8,30; 39:32,40; 40:2,6,7,12,22,24,26,29,30,32,34,35; Lev. 1:1,3,5; Lev. 3:2,8,13; 4:4,5,7,14,16,18; 6:16,26,30; 8:3; etc.

10. Vgl. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 13.

11. Vgl. hele boek Deut. met Joz. 22-24.

12. Bijv. 2 Kon. 19:20; Jer. 9:22; 23:2; 28:2; 29:25; 30:2; 44:25; Hag. 1:2; Zach. 6:12. Bij 'sprak de Heere' zijn er 55 tekstverwijzingen in de Statenvertaling (geraadpleegd 3-7-2021, RvK). <https://www.statenvertaling.net/zoek.php?qb=%22sprak+de+Heere%22&x=0&y=0&p=3>

13. 1 Sam. 10:5,6; 1 Kon. 20:35; 2 Kon. 2:3,5,7,15; 4:1,38; 5:22; 6:1; 9:1.

uitgelegd en toegepast. Na terugkeer uit de ballingschap vinden we synagogen in ieder dorp. Hier komt de gemeente samen om de Schriften te horen lezen en toepassen. Lukas 4:16-22a laat zien hoe ook de Heere Jezus in de synagoge van Nazareth volgens dit patroon te werk gaat: Hij staat op om te lezen uit de boekrol van Jesaja. Na de Schriftlezing gaat Hij zitten – de houding van de onderwijzer – en past dit Schriftge-deelte toe op Zichzelf.

De inzet van het Nieuwe Testament laat geen ander beeld zien. We maken kennis met Johannes de Doper. Zijn bijnaam Doper kan ons op het verkeerde been zetten. Hij was echter voor alles een prediker. Zo wordt hij vanaf het begin aan ons voorgesteld (Matth. 3:1,2). Hij wordt conform Maleachi 4:6 aangekondigd als een tweede Elia en dat is niet omdat hij de wonderen van Elia doet. Er is van Johannes de Doper geen enkel wonder bekend. Hij komt predikende in de geest en de kracht van Elia (Luk. 1:17). Door zijn verkondiging brengt hij het hart van de vaders tot de kinderen.¹⁴ Johannes de evangelist vermeldt expliciet van Johannes de Doper dat hij kwam tot een getuigenis om van het licht te getuigen (Joh. 1:6-8). De zoon van Zacharias en Elisabeth is voor alles 'Johannes de getuige'.

1.1.2. Jezus is gezonden om te preken

De auteur van de Hebreeënbrief vat – om de verbinding naar Christus te leggen – de geschiedenis van de prediking in het Oude Testament samen met deze woorden: 'Nadat God voorheen vele malen en op vele wijzen tot de vaders gesproken had door de profeten, heeft Hij in deze laatste dagen tot ons gesproken door de Zoon' (Hebr. 1:1). Van dit spreken door de Zoon zegt de Schrift: 'Van toen af begon Jezus te prediken' (Matth. 4:17). Johannes getuigt ervan dat het Woord vlees is geworden (1:1-3).

Jezus geeft onderwijs in hun synagogen (Luk. 4:15). In de synagoge van Nazareth leest Hij Jesaja 61 en past de tekst direct op Zichzelf toe: 'Ik ben gezalfd om' ... en dan vermeldt Hij als eerste 'aan armen het Evangelie te verkondigen' (Luk. 4:18). Als Jezus vervolgens preekt in de synagoge van Kapernaüm lezen wij: 'En Hij daalde af naar Kapernaüm, een stad in Galilea, en onderwees hen op de sabbatdagen. En zij stonden versteld van Zijn onderricht, want Zijn woord was met gezag' (Luk. 4:31,32). De evangeliën laten zien dat de prediking Jezus' hoogste prioriteit heeft en Zijn belangrijkste bezigheid is. Als Jezus vanuit de synagoge naar het huis van de schoonmoeder van Simon gaat en haar geneest van een hoge koorts, worden vervolgens vele zieken gebracht die Hij allen geneest. De volgende dag trekt Christus verder en als de verzamelde menigten Hem tegen willen houden om bij hen te blijven, zegt Hij tegen hen:

Ik moet ook andere steden het Evangelie van het Koninkrijk van God verkondigen, want daarvoor ben Ik uitgezonden. En Hij predikte in de synagogen van Galilea (Luk. 4:43,44).

De Heere Jezus geeft aan dat het bij Zijn gezonden zijn door de Vader allereerst om Zijn verkondigen van het Evangelie gaat. Dat is ook het belangrijkste. Een wonder kan iemand voor een tijd zijn gezondheid teruggeven, maar de prediking redt een mens voor eeuwig en maakt hem het eeuwige leven deelachtig. De wonderen dienen om de prediking te bevestigen.

14. Mal. 4:6; Luk. 1:17.

1.1.3. De Heilige Geest en de prediking

Al tijdens hun ‘stage’ zendt de Heere Jezus Zijn discipelen uit om te preken, waarbij zij zich moeten beperken tot de verloren schapen van het huis van Israël.¹⁵ Bij de eerste ontmoeting in de discipelkring na Zijn opstanding zegt Christus tegen hen: ‘Vrede zij u! Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zend Ik ook u’ (Joh. 20:21). In één adem blaast Christus op Zijn discipelen en zegt: ‘Ontvang de Heilige Geest. Als u iemands zonden vergeeft, worden ze hem vergeven; als u ze hem toerekent, blijven ze hem toegerekend’ (Joh. 20:22b,23).

Christus zendt Zijn dienaren de wereld in om het Evangelie aan alle schepselen te verkondigen.¹⁶ Markus laat zien dat zij direct gehoorzaam zijn en gaan preken:

De Heere dan is, nadat Hij tot hen gesproken had, opgenomen in de hemel en heeft Zich gezet aan de rechterhand van God, maar zij gingen overal heen om te prediken, en de Heere werkte mee en bevestigde het Woord door de tekenen die erop volgden. Amen (Mark. 16:19,20).

Het spreken van God gaat verder door de apostelen en vervolgens door de getrouwe ouderlingen die zij aanstellen. De voortgang van dit spreken is met name verbonden met de Heilige Geest. Dat is niet vreemd. Ook Christus getuigt van Zichzelf:

De Geest van de Heere HEERE is op Mij, omdat de HEERE Mij gezalfd heeft om een blijde boodschap te brengen aan de zachtmoedigen. Hij heeft Mij gezonden om te verbinden de gebrokenen van hart, om voor de gevangenen vrijlating uit te roepen en voor wie gebonden zaten, opening van de gevangenis (Jes. 61:1).

In de synagoge van Nazareth getuigt Christus dat dit woord van Hem heden in vervulling is gegaan. De bijzondere relatie tussen de Heilige Geest en de prediking als het spreken van de drie-enige God wordt door de drie-enige God ook direct duidelijk gemaakt op de geboortedag van de nieuwtestamentische kerk. De Heilige Geest kiest op deze dag niet voor niets voor het zichtbare teken van mensentongen van vuur. Zo wordt de speciale focus van deze dag vastgesteld. De Geest komt ‘met het speciale doel om van de kerk een sprekende kerk te maken’.¹⁷ Dit heeft Christus tegen Zijn discipelen gezegd in Johannes 15:26 en 27:

Maar wanneer de Trooster is gekomen, Die Ik u zenden zal van de Vader, de Geest van de waarheid, Die van de Vader uitgaat, zal Die van Mij getuigen. En u zult ook getuigen, want u bent van het begin af bij Mij.

De prediking kan het proprium, het eigen werk van de Heilige Geest genoemd worden, terwijl het tegelijk het werk is van de drie-enige God. God Zelf handelt door de Heilige Geest in Christus, Die Zichzelf bekend wil maken door het gebeuren van de prediking.¹⁸

15. Mark. 3:14; Matth. 10:5-7.

16. Mark. 16:15; vgl. Luk. 24:47, Matth. 28:19.

17. Motyer, *Preaching?*, 20.

18. Ritschl, *A Theology of Proclamation*, 31,32.

De ontmoeting met God door Zijn Woord is door en door trinitarisch. God de Vader spreekt Zijn Woord; Zijn Woord bestaat in Zijn volheid, in de Persoon van Zijn Zoon, en wordt bemiddeld door de kracht van Zijn Geest.¹⁹

Het boek van de Handelingen van de apostelen laat zien hoe het Woord van het Evangelie vanuit Jeruzalem naar Rome gaat. In het eerste deel treedt vooral Petrus als prediker op de voorgrond²⁰ en in het tweede deel vooral Paulus op zijn diverse zendingsreizen. Het slot van dit boek is treffend:

En Paulus bleef twee volle jaren in zijn eigen gehuurde woning, en ontving allen die naar hem toe kwamen. Hij predikte het Koninkrijk van God en gaf onderwijs over de Heere Jezus Christus, met alle vrijmoedigheid, ongehinderd (Hand. 28:30,31).

Zo kan Paulus vlak voor zijn terechtstelling aan Timotheüs schrijven dat het Woord van God niet gebonden is (2 Tim. 2:9). We zien het Woord, de prediking groeien en vermenigvuldigen (Hand. 12:24). Door deze prediking ontstaan er op diverse plaatsen gemeenten. De gemeenten afzonderlijk en de Kerk als geheel is *Creatura Verbi*, schepping van het Woord.²¹

De apostelen hebben weer anderen opgeleid en aangesteld om het Woord te verkondigen. Zo zijn we weer bij het begin van deze paragraaf en de conclusie is: Omdat God het wil, werd en wordt er gepreekt. Het is de wil van de Vader, van de Zoon en van de Heilige Geest. Ze zijn er alle drie direct bij betrokken en daarom is de verkondiging alle eeuwen doorgegaan tot op de dag van vandaag.

1.1.4. De prediking is het geheim van de drie-enige sprekende God

Zonder de prediking is er geen geloof. In Romeinen 10:17 lezen wij: ‘Zo is dan het geloof uit het gehoor en het gehoor door het Woord van God.’ Zonder de prediking zal niemand de Naam van de Heere aanroepen en gered worden.

De sprekende God wil door de verkondiging van Zijn Woord Zijn gemeente op aarde bewaren, beschermen en uitbreiden. Zo wil God het naar Zijn wezen. Dat is het *wezenlijke* van het geheim van de prediking. Als wij andere vormen van overdracht willen zoeken voor het Evangelie – als verfilming, dans en toneel – gaan wij in tegen Gods wezen en wil. ‘Wij hebben dit eenvoudig te aanvaarden en ons daarnaar te richten. Of dit ons ergert of dat wij er met vreugde op ingaan, of het ons afschrikt of dat wij het dankbaar aannemen, doet niets ter zake.’²² ‘Het heeft God behaagd door de dwaasheid van de prediking zalig te maken hen die geloven’ (1 Kor. 1:21b).

(1) God spreekt, want door de Bijbel en door Zijn Geest spreekt God vandaag die woorden, die Hij eens sprak.

(2) God bereikt Zijn doelen, omdat Gods Woord levend en actief is.

(3) God ontmoet Zijn volk, omdat Hij op de voor Hem karakteristieke wijze met Zijn volk samenkomt en Zich ermee verhoudt door Zijn Woord.²³

Van het eerste punt schreef Griffiths daarvoor al:

19. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 15.

20. Hand. 2:14-36; 3:11-26; 4:8-12 en 19-22. Ook tekent Handelingen de prediking van Filippus in Samaria (Hand. 8:5-15).

21. Vgl. dissertatie Noordegraaf, *Creatura Verbi*.

22. Stam, *Rondom de preek*, 16.

23. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 16.

God gaat verder vandaag door de woorden die Hij eens sprak. De Schrift is niet eenvoudigweg een bewaarplaats en verslag van woorden die God ooit in het verleden heeft gesproken; het is het manuscript dat Hij vandaag nog steeds spreekt. De Schrift presenteert zichzelf als een levende zaak.²⁴

Samenvattend:

Op de vraag ‘Waarom wordt er gepreekt?’ kunnen we kort en krachtig antwoorden: Omdat de drie-enige God de sprekende God is, Die zondaren verlost door de prediking. Deze sprekende God begint Zelf met de prediking direct na de zondeval en zendt steeds weer predikers door heel de geschiedenis van het Oude Testament heen. Als de Zoon als het vleesgeworden Woord op aarde is, verkondigt Hij het Evangelie en geeft Zijn apostelen de opdracht het Evangelie te verkondigen aan alle schepselen.²⁵ Hij zendt Zijn dienaren de wereld in om te preken onder de leiding van de Heilige Geest. Paulus omschrijft in Romeinen 10:13-15 de heilsnoodzakelijkheid van de prediking en daarmee verbonden de noodzaak van het gezonden zijn van de prediker.

Homiletische vingerwijzing:

1. *Degene die geroepen is om dienaar van het Woord te zijn, kan deze taak niet ernstig genoeg opvatten. En dat niet om zichzelf te verheffen ten opzichte van anderen (‘Weet je wel tegen wie je het hebt ...’) maar om voor Gods aangezicht diep te beseffen door God in Zijn dienst genomen te zijn. God geeft mij deel aan Zijn werk, wee mij als ik dat niet doe met heel mijn hart, met heel mijn verstand, met al mijn krachten en met heel mijn ziel. De zaligheid van mensen hangt ervan af!*

1.2. De prediking is Gods kracht

Paulus noemt de prediking van het Evangelie van Christus een kracht van God tot zaligheid voor ieder die gelooft, eerst voor de Jood, en *ook* voor de Griek (Rom. 1:16; cursivering HSV).

1.2.1. De prediking is een kracht van God tot verlossing

De uitdrukking dat de prediking een kracht van God tot verlossing is, geeft aan dat het niet alleen gaat om het gebeuren van het preken, maar ook om de inhoud. Die twee kunnen en mogen niet van elkaar losgemaakt worden. Alleen de verkondiging van het Evangelie van Christus is een kracht van God. Kruis en opstanding zouden zonder vrucht blijven als ze niet verkondigd worden. Christus legt Zelf, na Zijn opstanding, in Lukas 24:46-49 deze verbinding:

24. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 9.

25. Matth. 28:19; Mark. 16:15; Joh. 20:21.

En Hij zei tegen hen: Zo staat er geschreven en zo moest de Christus lijden en uit de doden opstaan op de derde dag. En in Zijn Naam *moet* onder alle volken bekering en vergeving van zonden gepredikt worden, te beginnen bij Jeruzalem. En u bent van deze dingen getuigen. En zie, Ik zend de belofte van Mijn Vader op u; maar blijft u in de stad Jeruzalem, totdat u met kracht uit de hoogte bekleed zult worden.

Kruis, opstanding en prediking zijn nevenschikkend verbonden. En ze zijn verbonden in die volgorde: zonder kruis en opstanding is er geen prediking. Gods heilsdaden zijn de grond en de inhoud van de prediking. Gods heilsdaden willen verkondigd worden.

1.2.2. De adem van de Heilige Geest geeft de kracht aan de prediking

Het is de Heilige Geest Die de prediking kracht geeft. De dienaar mag zwak zijn, de inhoud mag dwaas zijn, maar onder de adem van de Heilige Geest wordt de prediking van het kruis voor ons die behouden worden, een kracht van God (1 Kor. 1:18). Paulus wil niet anders prediken dan de Gekruisigde. Dat kan met vreeze en beven zijn, maar als de acte van het preken het Evangelie van God tot inhoud heeft, wordt deze door de menselijke zwakheid niet krachteloos gemaakt. Paulus schrijft aan de Korinthiërs:

En ik was bij u in zwakheid, met vrees en veel beven. En mijn spreken en mijn prediking bestonden niet in overtuigende woorden van menselijke wijsheid, maar in het betonen van geest en kracht, opdat uw geloof niet zou bestaan in wijsheid van mensen, maar in kracht van God (1 Kor. 2:3-5).

Waar het Evangelie van Christus verkondigd wordt, werkt Gods kracht, werkt de Heilige Geest, zoals de prediker met verwondering ervaren mag (vgl. 1 Thess. 2:13). Daar worden de woorden ontvangen door de hoorders als Gods eigen woorden. Dit is een geweldige bemoediging voor iedere trouwe dienaar van het Woord. Je kunt niet anders en je wilt niet anders. Paulus weet zich verplicht het Evangelie te verkondigen. 'Als ik het Evangelie verkondig, is er voor mij *namelijk* geen *reden tot* roem. De noodzaak *daarvan* is mij immers opgelegd. En wee mij, als ik het Evangelie niet verkondig!' (1 Kor. 9:16). Waarom wee mij? Omdat de prediking het door God gewilde heilsmiddel is. De prediking is noodzakelijk om tot geloof te komen, zoals Paulus heel duidelijk laat zien in Romeinen 10:13-15:

Want ieder die de Naam van de Heere zal aanroepen, zal zalig worden. Hoe zullen zij dan *Hem* aanroepen in Wie zij niet geloven? En hoe zullen zij *in Hem* geloven van Wie zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen zonder iemand die predikt? En hoe zullen zij prediken, als zij niet gezonden worden? Zoals geschreven staat: Hoe lieflijk zijn de voeten van hen die vrede verkondigen, van hen die het goede verkondigen!

Paulus citeert hier Jesaja (52:7).²⁶ Ook Petrus citeert Jesaja als hij zijn lezers duidelijk maakt dat het Woord van God het levende zaad is waaruit zij geboren zijn. Hij voegt als Schriftbewijs toe:

26. Zie ook Nah. 1:15.

Want alle vlees is als gras en al de heerlijkheid van de mens is als een bloem in het gras. Het gras is verdord en zijn bloem is afgevallen. Maar het Woord van de Heere blijft tot in eeuwigheid. En dit is het Woord dat onder u verkondigd is.²⁷

Alleen door het Woord van God worden stervelingen uit God geboren. God spreekt Zelf. Als de predikers Gods Woord preken, dat wil zeggen: als zij zeggen wat de tekst zegt, volgt daaruit dat God spreekt en Zijn stem wordt gehoord.²⁸ God brengt genezing door Zijn Woord tot een gebroken wereld (Ps. 107:20). Gods Woord wederbaart mensen (1 Petr. 1:23). Door Zijn Woord horen doden de stem van de Zoon van God en leven (Joh. 5:25). De betekenis van de prediking kan niet overschat worden en hierbij maakt het geen verschil of deze gehouden wordt in een kleine, eenvoudige gemeente of in een grote gemeente met veel intellectuelen.²⁹ De Geest werkt zowel in degene die spreekt, als in degene die hoort.

Samenvattend:

De prediking is een kracht van God tot zaligheid indien de inhoud van die prediking het Evangelie van Christus is. Deze kracht wordt gewerkt door de Heilige Geest, zowel in het spreken van de geroepen en gezonden prediker als in het horen van de toehoorders.

Homiletische vingerwijzing:

- Ook deze paragrafen onderstrepen het gewicht van de roeping om het Evangelie te verkondigen. Door de prediking maakt de drie-enige God doden voor eeuwig levend. Daarnaast moet de dienaar van het Woord zich bewust zijn dat het doel van de prediking is om heel de gemeente te bereiken. Hierin geldt: Wat wil de Heilige Geest in dit Bijbelgedeelte zeggen en wat heeft het ons nu te zeggen? En deze boodschap tot verlossing is dezelfde voor zowel de intellectueel als voor eenvoudige mensen. In de tijd van het postmodernisme en een overvloed van informatie moet iedere toehoorder na de dienst helder kunnen hebben waarover gepreekt is. Als dat niet het geval is, moet de dienaar van het Woord zich dat ernstig aanrekenen.*

1.3. De prediking is Gods opdracht

Als de offerdienst als schaduwendienst wegvalt, omdat Christus het Lichaam gekomen is en een volkomen verzoening heeft aangebracht, neemt de verkondiging van Zijn verzoenend werk de schaduwendienst geheel over. Paulus maakt dit duidelijk als hij in 2 Korinthe 5 de prediking de benaming geeft die voorheen alleen voor de offerdienst gold: ‘de bediening van de verzoening’ (2 Kor. 5:18). Het gaat nu om ‘het woord van de verzoening’ (2 Kor. 5:19).

27. 1 Petr. 1:24,25 en Jes. 40:6-8.

28. Vgl. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 10.

29. Vgl. Robertson, *Preaching Made Practical*, 13.

1.3.1. Prediking door en van Christus

Christus Zelf weet Zich gezonden om aan armen het Evangelie te preken (Luk. 4:18,19). Het verkondigen hoort bij het doel waarvoor de Vader Hem gezonden heeft (Luk. 4:43). Jezus identificeert Zijn taak vooral als die om te preken: 'En Hij zei tegen hen: Laten wij naar de naburige plaatsen gaan, opdat Ik ook daar predik, want daarvoor ben Ik uitgegaan' (Mark. 1:38). Door Zijn prediking spreekt God Zelf tot Israël in de gedaante van de vleesgeworden Zoon. Christus gaat in de prediking voor en Hij doet het voor.

Christus roept twaalf apostelen om bij Hem te zijn om vissers van mensen van hen te maken.³⁰ Hij roept hen als Zijn discipelen 'om hen uit te zenden om te prediken'.³¹ Hij onderwijst hen en zendt hen uit op 'stage'.³² Die uitzending om te verkondigen is van meet af Christus' focus. Hij zendt hen zoals de Vader Hem gezonden heeft.³³ Hij zendt hen als Zijn ambassadeurs met Zijn woorden. Zij zijn geroepen Zijn predikdienst voort te zetten als Zijn gezaghebbende vertegenwoordigers. Hun prediking is de directe voortzetting en uitbreiding van de Zijne.³⁴ Als zij zo getrouwe verkondigers van de blijde boodschap zijn, representeren zij direct Christus en de Vader en dan geldt: 'Wie u ontvangt, ontvangt Mij; en wie Mij ontvangt, ontvangt Hem Die Mij gezonden heeft'.³⁵ Lukas geeft van Christus weer: 'Wie naar u luistert, die luistert naar Mij; wie u verwerpt, die verwerpt Mij; en wie Mij verwerpt, die verwerpt Hem Die Mij gezonden heeft' (Luk. 10:16). Zij delen in Jezus' gezag en ze worden geïdentificeerd met Hem.³⁶

1.3.2. Prediking aan alle schepselen

Het bevel om te prediken wordt door de verheerlijkte Christus vlak voor Zijn hemelvaart nog eens extra onderstreept met het bevel: 'Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, hun lerend alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen' (Matth. 28:19). Hierbij belooft Christus Zelf mee te trekken: 'En zie, Ik ben met u al de dagen, tot de voleinding van de wereld' (Matth. 28:20). De beide andere synoptici onderstrepen dit bevel. Bij Markus lezen wij: 'En Hij zei tegen hen: Ga heen in heel de wereld, predik het Evangelie aan alle schepselen' (Mark. 16:15). Lukas geeft aan het slot van Zijn evangelie weer: 'En in Zijn Naam *moet* onder alle volken bekering en vergeving van zonden gepredikt worden, te beginnen bij Jeruzalem' (Luk. 24:47). Het preken is een bevel. De opdracht kent geen begrenzing. Het gaat om alle volkeren en om alle schepselen.

Markus schrijft dat de apostelen gehoorzaam dit bevel opvolgen: 'maar zij gingen overal heen om te prediken, en de Heere werkte mee en bevestigde het Woord door de tekenen die erop volgden' (Mark. 16:20). Lukas schrijft zijn volgende boek om te laten zien hoe deze verkondiging mensen tot geloof brengt en overal gemeenten doet ontstaan. Lukas laat zien hoe dit Evangelie van Jeruzalem naar Rome gaat.

30. Matth. 4:18,19; Mark. 1:17.

31. Mark. 3:14. Vgl. Matth. 10:1-4; Mark. 3:13-19; Luk. 6:13-16; Joh. 6:70; Hand. 1:13,15-26.

32. Matth. 10:1-15; Mark. 6:7-13; Luk. 9:1-6.

33. Joh. 17:18; 20:21.

34. Vgl. Wagner, *Tongues Aflame*, 23.

35. Matth. 10:40; Joh. 13:20.

36. Wagner, *Tongues Aflame*, 24.

1.3.3. Standvastigheid in de prediking

Hoezeer de apostelen zich aan dit bevel gebonden weten, zien we in de eerste hoofdstukken van Handelingen. De Joodse leiders ergeren zich aan het verkondigen en onderwijzen door de apostelen in ‘Zijn Naam’. Dreigend bevelen zij hun te stoppen met hun preken en onderwijzen in de Naam van Jezus (Hand. 4:18). Het antwoord van Petrus en Johannes is klip en klaar: ‘Oordeel zelf of het juist is in Gods ogen, meer naar u te luisteren dan naar God. Want wij kunnen niet nalaten te spreken over wat wij gezien en gehoord hebben’ (Hand. 4:19,20).

Als Petrus en Johannes daarna worden vrijgelaten en naar de bijeenvergaderde gemeente gaan, wordt er vurig gebeden vanwege de ernstige dreigementen van de joodse leiders. En waar bidden de gelovigen om? ‘Nu *dan*, Heere, sla acht op hun bedreigingen en geef Uw dienstknechten met alle vrijmoedigheid Uw Woord te spreken’ (Hand. 4:29). En wat is Gods antwoord op het gebed?

En toen zij gebeden hadden, werd de plaats waar zij bijeenwaren, bewogen. En zij werden allen vervuld met de Heilige Geest en spraken het Woord van God met vrijmoedigheid (Hand. 4:31).

God geeft altijd wat nodig is om Zijn bevel te gehoorzamen. De apostelen kunnen niet anders, niet omdat het preken hun hobby is geworden, maar omdat het een hemels bevel is het Woord te verkondigen. En deze vrijmoedigheid is een kenmerk van de apostolische wijze van preken.³⁷ Paulus schrijft decennia later aan Timotheüs dat hij moet volharden in de prediking, of het nu gelegen of ongelegen komt. Dit vraagt standvastigheid.

1.3.4. Volharding in de prediking

Als er even later in Handelingen 6 een crisis ontstaat in het leven van de jonge kerk naar aanleiding van het gemor van de Grieken tegen de Hebreëen, dat voortkomt uit het over het hoofd zien van hun weduwen in de dagelijkse bediening (vanwege de grote hoeveelheid werk in de gemeente), roepen de apostelen de gemeente samen. En wat is hun uitgangspunt bij het oplossen van het probleem? ‘En de twaalf riepen de menigte van de discipelen bij zich en zeiden: Het is niet behoorlijk dat wij nalaten het Woord van God *te verkondigen* om de tafels te dienen’ (Hand. 6:2).

Vervolgens stellen ze voor óm te zien naar zeven mannen uit hun midden ‘van wie *men* een *goed* getuigenis *geeft*, vol van de Heilige Geest en van wijsheid, die wij voor deze noodzakelijke taak zullen aanstellen’ (Hand. 6:3). In één adem laten zij erop volgen: ‘Wij echter zullen volharden in het gebed en in de bediening van het Woord’ (Hand. 6:4). Aan het bevel van Christus om het Evangelie te verkondigen kunnen en mogen zij niet ongehoorzaam zijn. En het vervolg van het boek van de Handelingen laat geen ander beeld zien: Ze preken en preken, omdat dit het bevel van Christus is. Lukas geeft vanuit de eerste hand verschillende preken van Paulus weer.³⁸ De prediking is het hart van Paulus’ bediening.

37. Wagner, *Tongues Aflame*, 39.

38. Adams beargumenteert dat het aannemelijk is dat Paulus de samenvattingen die Lukas van Paulus’ preken in de Handelingen geeft, heeft nagekeken en goedgekeurd. *Audience Adaption in the Preaching of Paul*, 93. Adams trekt in zijn studie de conclusie dat er grote overeenkomsten zijn tussen de ‘preekverslagen’ in de Handelingen en de taal, inhoud en stijl van de brieven van Paulus en Petrus, 96.

Samenvattend:

De prediking is de bediening van de verzoening en deze opdracht is door Christus Zelf gegeven. Bij deze opdracht geldt dat het Evangelie verkondigd moet worden aan alle mensen, van welk volk of ras zij ook zijn. Niets mag van de prediking afleiden. Als de kerk niet meer verkondigt, is zij niet meer de gehoorzame kerk van Jezus Christus Die het bevel gegeven heeft hiermee door te gaan totdat Hij komt. Bij tegenstand moet biddend standvastigheid gezocht en betoond worden. Iedere afleiding van de taak van de verkondiging moet weerstaan worden.

Homiletische vingerwijzing:

3. *Wie door de Heere geroepen is om dienaar van het Woord te zijn, mag zich door niets of niemand van deze taak laten afleiden. In tijden van tegenstand en vijandschap moet volhard worden en bij de uitbreiding van werkzaamheden moet de prediking de eerste opdracht en prioriteit zijn en blijven.*

1.4. De prediking is ook voor de na-apostolische tijd Gods opdracht

Er is veel Bijbels materiaal dat spreekt over de prediking en het preken van profeten, van Johannes de Doper, van Jezus en van de apostelen. Het Nieuwe Testament spreekt niet zoveel over de prediking van de na-apostolische tijd. Toch worden de noodzakelijke dingen wel duidelijk. Zo kunnen we her en der in de Handelingen van de apostelen en eveneens in diverse brieven lezen dat de apostelen het als hun roeping zien om overal mannen als ouderling aan te stellen die bekwaam zijn om te leren. Deze bekwaamheid om te kunnen onderwijzen is een fundamentele voorwaarde.³⁹

1.4.1. De na-apostolische prediking wordt door God bevolen

Vooral Paulus' brieven aan Timotheüs geven ons een prachtig inzicht in hoe de na-apostolische prediking Gods opdracht is. In de eerste brief aan Timotheüs spoort Paulus zijn geestelijke zoon aan mannen aan te stellen die voldoen aan de voorwaarde dat zij bekwaam zijn om te onderwijzen (1 Tim. 3:2). Het gaat dan vooral om ouderlingen 'die arbeiden in het Woord en in de leer' (1 Tim. 5:17). Het preken is een heerlijk bevel dat is opgenomen in de rijke ketting van 1 Timotheüs 3:16:

En buiten alle twijfel, groot is het geheimenis van de godsvrucht: God is geopenbaard in het vlees, is gerechtvaardigd in de Geest, is verschenen aan de engelen, *is gepredikt onder de heidenen* [cursivering RvK], is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid.

Timotheüs deelt in deze taak en niets mag hem ervan afleiden: 'Blijf bezig met het voorlezen, met het vermanen, met het onderwijzen, totdat ik kom' (1 Tim. 4:13). Vanuit de dodencel in Rome schrijft Paulus zijn laatste brief. Deze tweede brief aan

39. 2 Kor. 3:6; 1 Tim. 3:2; 2 Tim. 2:2,24.

Timotheüs is wel Paulus' geestelijk testament aan Timotheüs genoemd.⁴⁰ Paulus beseft dat zijn einde nabij is: 'Ik word immers reeds als een plengoffer uitgenomen en het tijdstip van mijn heengaan is aanstaande' (2 Tim. 4:6). Het einde van zijn eigen leven en dienst dringt Paulus de fakkel aan Timotheüs over te dragen. Hij verzoekt zijn geestelijke zoon dringend om zich te beijveren zo spoedig mogelijk naar hem toe te komen (2 Tim. 4:9). Voordat de herfststormen losbarsten moet hij zorgen er te zijn (2 Tim. 4:21). Paulus verlangt naar het gezelschap van zijn geestelijke zoon, allereerst omdat hij weet dat Timotheüs veel verdriet heeft over Paulus' aanstaande heengaan. Paulus begint er de brief mee: 'Wanneer ik aan uw tranen denk, verlang ik er vurig naar u te zien, om met blijdschap vervuld te worden' (2 Tim. 1:4). Paulus kan echter zelf ook wel wat bemoediging gebruiken. Allen die in Asia *zijn* [cursivering HSV], hebben zich van hem afgekeerd (2 Tim. 1:15). Toen hij de eerste keer werd voorgeleid was de getuigenbank leeg. Niemand was er om hem te steunen (2 Tim. 4:16). Paulus vindt het erg, al zit hij niet in de put van depressiviteit opgesloten:

Maar de Heere heeft mij bijgestaan en heeft mij kracht gegeven, opdat door mij de prediking volbracht zou worden en alle heidenen *die* zouden horen. En ik ben uit de muil van de leeuw verlost (2 Tim. 4:17).

Ook nu staat de voortgang van de prediking op nummer een. Paulus vraagt Timotheüs om Markus mee te nemen, want die is voor Paulus erg nuttig (2 Tim. 4:11). Hij vraagt hem ook in Troas bij Karpus zijn reismantel op te halen en ook de boeken, vooral de perkamenten (2 Tim. 4:13). Dit betekent dat Paulus tot het einde toe volhardt in het bestuderen van de Schriften onder de verlichting van de Heilige Geest.⁴¹

1.4.2. De apostolische leer is het normatieve kader voor de latere prediking

Paulus wil Timotheüs ook bij zich hebben om hem instructies te geven hoe verder te gaan als Paulus naar huis is. Dit is erg belangrijk. Zo belangrijk dat Paulus hier niet mee wacht tot Timotheüs bij hem is. De belangrijkste zaken zet hij vast zwart op wit. Mocht hij Timotheüs niet meer zien, dan zijn de instructies voor de voortgang duidelijk.

Centraal in deze brief is de opdracht om te preken. Griffiths schrijft: 'In dat licht bezien, fungeert Timotheüs als een essentiële brug voor ons als het gaat om ons begrip van het Bijbelse patroon voor pastorale bediening in het algemeen en de dienst van de prediking in het bijzonder.'⁴²

De opdracht kent twee spitsen. De ene is dat Timotheüs datgene wat hij van Paulus onder vele getuigen gehoord heeft, moet toevertrouwen 'aan trouwe mensen die bekwaam zijn om ook anderen te onderwijzen' (2 Tim. 2:2). Hij moet hen goed instrueren en zich houden aan wat hij van de apostel Paulus geleerd heeft.⁴³ Hij moet zorgen dat het Woord recht gesneden wordt (2 Tim. 2:15).

De andere spits is Timotheüs' eigen prediking. Paulus bindt Timotheüs de ernst op het hart om getrouw het Woord te preken. Paulus doet dit door hem te plaatsen voor God

40. Van Kooten, *De laatste brief*, 20, 237.

41. Wagner, *Tongues Aflame*, 26.

42. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 54.

43. 2 Tim. 1:13,14; 3:14.

en de Heere Jezus Christus en hem mee te nemen naar het laatste oordeel (2 Tim. 4:1) en dan klinkt het bevel: 'Predik het Woord' (2 Tim. 4:2). Timotheüs moet het werk van Paulus voortzetten als prediker en leraar. Paulus was ook geroepen als apostel (2 Tim. 1:11). Het apostelschap gaat niet over op Timotheüs, maar voor de rest spoort Paulus hem aan:

Houd *u aan* het voorbeeld van de gezonde woorden, die u van mij gehoord hebt, in geloof en liefde, die in Christus Jezus *zijn*. Bewaar door de Heilige Geest, Die in ons woont, het goede pand, dat u toevertrouwd is (2 Tim. 1:13,14).

Hiermee wordt een duidelijk kader en een belangrijke eis voor de na-apostolische prediking geformuleerd: De predikers moeten zich houden aan de leer van de apostelen (2 Tim. 2:2). Het doet er niet toe in wat voor tijd ze leven en of de mensen er wel of niet op zitten te wachten. Het bevel is klip en klaar: 'predik het Woord. Volhard daarin, gelegen of ongelegen' (2 Tim. 4:2). Hierin moeten Timotheüs en de predikers na hem volharden, ook al verdragen de mensen de gezonde leer niet (2 Tim. 4:3-5). 'Als God je geroepen heeft om te preken, durf dan niets anders te doen.'⁴⁴

Alle predikers moeten het Woord preken. De leer van de apostelen is hierbij normatief. Timotheüs en de door hem geïnstrueerde ouderlingen moeten biddend nadenken over wat Paulus zegt en de Heere bidden om inzicht, zodat er sprake is van weten en verstaan van het spreken van de drie-enige God (2 Tim. 2:7). Dan hebben ze alles wat ze nodig hebben om de stem van de drie-enige God te zijn:

Heel de Schrift is door God ingegeven en is nuttig om *daarmee* te onderwijzen, te weerleggen, te verbeteren *en* op te voeden in de rechtvaardigheid, opdat de mens die God toehoort, volmaakt zou zijn, tot elk goed werk volkomen toegerust (2 Tim. 3:16,17).

Dit alles heeft niets te maken met menselijke hiërarchie. De leer van de apostelen is normatief, omdat

de apostolische prediking het resultaat is van een speciale bediening van de Heilige Geest in de apostelen. Hen werd een unieke en krachtige bediening van de Geest gegeven, die de plaats van deze prediking in de heilsgeschiedenis weerspiegelt. (...) Deze soort prediking was ook niet mogelijk voor iemand van de profeten, inclusief Johannes de Doper. (...) Zulke verkondiging van het evangelie werd pas mogelijk toen de Geest werd uitgestort op mensen middels de 'doop met de Geest' die beloofd werd door zowel Johannes de Doper als Jezus (cf. Matth. 3:11; Hand. 1:4). Die doop werd geheel bepaald door het aanbreken van de nieuwe eeuw die veroorzaakt werd door de historische voltooiing van Jezus' verzoenend werk door Zijn dood en opstanding (cf. Hand. 2:31-33). De apostolische prediking vooronderstelt en kondigt de verheerlijking van Christus aan.⁴⁵

1.4.3. Na-apostolische dienaren van het Woord zijn 'mannen van God'

Al zijn de na-apostolische geroepen predikers gebonden aan de leer van de apostelen, dat maakt hen niet tot tweederangs predikers. Integendeel, God roept hen, neemt hen in dienst en laat door hen Zijn stem horen. 'Een aantal andere aspecten geven aan dat

44. Robertson, *Preaching Made Practical*, 14.

45. Wagner, *Tongues Aflame*, 26.

Paulus Timotheüs in 2 Timotheüs 4:2 een specifieke opdracht en taak geeft om het Woord van God te preken als Gods gezaghebbende vertegenwoordiger.⁴⁶ Paulus duidt Timotheüs namelijk in 3:17 aan *als een man van God*⁴⁷ en dat direct voorafgaand aan de opdracht om te preken (4:1,2). Deze aanduiding kan gewoon betekenen dat deze persoon het eigendom is van God. Het geldt dan van iedere christen. De aanduiding bevat evenwel meer.

De term heeft echter een substantiële oudtestamentische voorgeschiedenis als naam die wordt gebruikt om te verwijzen naar de leiders van Gods volk en in het bijzonder naar degenen die als gezaghebbende sprekers van Zijn Woord zijn gestuurd.⁴⁸

De aanduiding man of mens Gods⁴⁹ is een staande uitdrukking en wordt in de Septuaginta gebruikt voor Mozes,⁵⁰ voor de profeet die Eli het oordeel aanzegt,⁵¹ voor Samuël,⁵² voor David,⁵³ voor Semaja die Gods boodschap moet overbrengen aan Rehabeam,⁵⁴ voor de jonge profeet uit Juda die Jerobeam Gods boodschap brengt bij het altaar⁵⁵ (en die tegen Gods uitdrukkelijk bevel in zich toch door een oude profeet laat verleiden om mee te gaan naar zijn huis om daar te eten en te drinken);⁵⁶ voor de profeet die naar Achab wordt gezonden in verband met de strijd tegen Benhadad;⁵⁷ voor Elia⁵⁸ en voor Elisa⁵⁹. In latere tijden wordt alleen Jigdalia of zijn zoon Hanan man Gods genoemd.⁶⁰

Waar de Septuaginta in het Grieks voor ‘man Gods’ steeds weer dezelfde aanduiding gebruikt (Gr. *Anthropos tou Theou*), is de conclusie gewettigd dat het gaat om een technische term die gebruikt wordt met name voor de eerste profeten als Samuël, Elia en Elisa. Een kenmerk van een man Gods is dat hij de ware woorden van God spreekt. Als Saul met zijn knecht op zoek is naar de ezellen van vader Kis, zegt zijn knecht: ‘Zie toch, er is *een man Gods* [cursivering RvK] in deze stad, hij is een geëerd man; alles wat hij spreekt, komt zeker uit. Laten wij nu daarheen gaan, misschien zal hij ons onze weg wijzen, die wij moeten gaan’ (1 Sam. 9:6). Zo getuigt ook de weduwe van Zarfath aan wie Elia namens de HEERE heeft toegezegd dat gedurende de hongersnood het meel in de pot niet zal opraken en de olie niet in de kruik. Als haar zoon overlijdt, maar Elia hem weer opwekt, getuigt zij: ‘Nu weet ik dat u een man Gods bent en dat het woord van de HEERE in uw mond waarheid is’ (1 Kon. 17:24). Op deze wijze kan de aandui-

46. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 58.

47. 2 Tim. 3:17 direct voorafgaand aan 2 Tim. 4:1,2. *Ho tou Theou anthropos*, de mens van God.

48. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 58. Uitzonderlijk is dat de moeder van Simson deze uitdrukking tegenover haar man ook gebruikt voor de engel die haar bezocht heeft (Richt. 13:6-8).

49. Gr. *anthropos tou Theou*.

50. Deut. 33:1; Joz. 14:6; Ps. 90:1.

51. 1 Sam. 2:27.

52. Regnorum I, 1 Sam. 9:6,7,8,10.

53. Paralipomenon II, 2 Kron. 8:14; Esdrae II, Neh. 12:24,36.

54. Regnorum III, 1 Kon. 12:22.

55. Regnorum III, 1 Kon. 13:1,4,5,6,7,8.

56. Regnorum III, 1 Kon. 13:11,12,14,21,26,29,31.

57. Regnorum III, 1 Kon. 20:28.

58. Regnorum III, 1 Kon. 17:18,24; koning Ahazia tegen Elia, Regnorum IV, 2 Kon. 1:9,10,11,12,13.

59. Regnorum IV, 2 Kon. 4:7, de profetenweduwe over Elisa en 2 Kon. 4:9,16,21,22,25,27, de Sunamitische vrouw over Elisa.

60. Ieremias 42:4 = Jeremia 35:4; Gr. *anthropos tou Theou*.

ding ook functioneren als een doeltreffend equivalent voor profeet.⁶¹ Dit alles versterkt de overtuiging dat Paulus Timotheüs valideert als een ware man Gods. ‘Timotheüs is een man Gods verwant aan de profeten van ouds.’⁶² En daar komt ook nog eens bij dat Paulus Timotheüs zo tweemaal aanduidt in de context van het zich in leer en leven onderscheiden van de dwaalleraren.

1.4.4. Na-apostolische dienaren van het Woord spreken woorden van God

De kerk hoeft het niet met minder te doen dan de eerste generatie na Pinksteren. Wij hebben geen apostelen, maar als de geroepen dienaren van het Woord het Woord van God preken in overeenstemming met de leer van de apostelen mag de gemeente Gods stem horen en dezelfde kracht ervaren, want de prediking is Gods wil en opdracht.

God spreekt ook vandaag door dienaren die de opdracht hebben gekregen de Schrift getrouw uit te leggen.⁶³ Zulke dienaren spreken op dezelfde basis als de profeten van Israël, omdat ‘als zij niets afdoen van het gezag van God, volgt daaruit dat geen ander gehoord moet worden dan de enige God.’⁶⁴ ‘Waar de prediking is, klinkt Gods eigen stem in onze oren.’⁶⁵ ‘De dienaren van het Woord zijn het elementaire kanaal waardoor Gods Woord wordt gecommuniceerd met Zijn volk.’⁶⁶ Calvijn schrijft in zijn *Institutie*, IV.3.1:

Om ons Zijn wil mondeling bekend te maken, maakt Hij daarom gebruik van de dienst en de arbeid van mensen waarin zij als het ware Zijn plaats innemen, niet om daarmee Zijn recht en eer op hen over te dragen, maar alleen om Zijn werk door hun mond ten uitvoer te brengen, zoals iemand die een bepaald vak uitoefent, om zijn werk te doen ook wel van een instrument gebruikmaakt.⁶⁷

Cunnington benadrukt die nauwe relatie tussen Christus en Zijn dienaren:

De relatie tussen Christus en Zijn dienaren is zo nauw dat in de gelijkenis van de zaaier ‘Christus voor Zichzelf claimt wat Hij deelt met Zijn dienaren.’ Er kan gezegd worden dat Christus het zaad van Zijn Woord zaait, als Zijn dienaren preken, want zij zijn Zijn mond.⁶⁸

Zo zijn er nog vele, vele plaatsen uit de werken van Calvijn te citeren waarin aangegeven wordt dat God Zelf present is als het Woord gepreekt wordt. Hij houdt hierbij ook Woord en sacrament dicht bij elkaar als hij schrijft dat ‘de rol van de sacramenten niet anders is dan die van Gods Woord. Dit houdt in dat ze ons Christus aanbieden en voorstellen, met de schat aan hemelse genade in Hem.’⁶⁹

Als het Woord voor ons uiteengezet wordt, moeten we erkennen dat God aanwezig is en ons roept. God Zelf roept, spreekt, maakt krachtig, et cetera. En deze God wil Zelf

61. Vgl. 1 Kon. 20:22 en 20:28. Samuël wordt niet alleen ‘man Gods’ genoemd, maar ook ‘ziener’ en ‘profeet’ (vgl. 1 Sam. 9:6 en 9:9). Elia krijgt de opdracht van de HEERE om Elisa tot *profeet* te zalven in zijn plaats als man van God (vgl. 1 Kon. 17:18,24 met 19:16).

62. Griffiths, *Preaching in the New Testament*, 59; Mounce, *Pastoral Epistles*, 353.

63. Calvijn, *Institutie*, 4.1.5., deel II, 217-221.

64. Calvijn, *Haggai*, 268.

65. Calvin, *Sermons on Deuteronomy*, 1206.

66. Cunnington, *Preaching With Spiritual Power*, 83.

67. Calvijn, *Institutie*, 4.3.1., deel II, 252.

68. Cunnington, *Preaching With Spiritual Power*, 83.

69. Calvijn, *Institutie*, 4.14.17, deel II, 479.

dat de prediking voortgaat door de eeuwen totdat Christus wederkomt. Petrus getuigt van deze voortgang van de prediking:

De Heere vertraagt de belofte niet (zoals sommigen dat als traagheid beschouwen), maar Hij heeft geduld met ons en wil niet dat enigen verloren gaan, maar dat allen tot bekering komen (2 Petr. 3:9).

1.4.5. Ook voor de na-apostolische dienaren is de prediking eerste prioriteit

Roger Wagner gaf zijn boek de titel *Tongues Aflame* om aan te geven dat de Geest de tong en het hart van de hedendaagse prediker net zo goed in vuur en vlam kan zetten als bij de apostolische predikers in het begin.⁷⁰ De prediking hoeft dus in de na-apostolische tijd niet minder te zijn en te werken dan in de tijd van de apostelen.

Bij 1.2. zagen wij dat de apostelen zich niet van hun eerste taak tot prediking lieten afleiden. Dit geldt niet alleen de apostelen, want ook de na-apostolische dienaren van het Woord mogen zich door niets en niemand van dit bevel laten afleiden. In de organisatie van de gemeente en in de verdeling van de taken moeten de dingen zo geregeld worden dat de ouderlingen ‘die arbeiden in het Woord en in de leer’ (1 Tim. 5:17) op verantwoorde wijze aan het bevel gehoorzaam kunnen zijn. Niets mag hen daarvan afleiden, hoe nodig en nuttig andere taken ook zijn. Handelingen 6 wijst ons hierin duidelijk de weg. Broadus schrijft dat pastoraal werk van immens belang is en dat alle predikers zich er nauwgezet op toe moeten leggen, maar dat het nooit de plaats van preken kan innemen, noch gebrek aan kracht in de preekstoel kan compenseren.⁷¹ De dienaar van het Woord zal voor alles gehoorzaam zijn aan Christus’ bevel om het Evangelie te verkondigen.

Samenvattend:

In het Nieuwe Testament gaat het vooral over de prediking van Jezus en van de apostelen. Toch vinden wij ook duidelijke instructies voor de na-apostolische tijd. De leer van de apostelen vormt voor hen het normatieve kader. Als zij zo Gods Woord preken zijn zij geen tweederangs predikers, maar ‘mannen Gods’.

Als de geroepen dienaren van het Woord het Woord van God preken in overeenstemming met de leer van de apostelen mag de gemeente Gods stem horen en dezelfde kracht ervaren, want de prediking is Gods wil en opdracht.

Ook voor de na-apostolische dienaren van het Woord is de prediking de belangrijkste en eerste roeping die om geen enkele reden verwaarloosd mag worden (evenmin als de roeping tegenover echtgenote en kinderen).

70. Wagner, *Tongues Aflame*, 10.

71. Broadus, *On the preparation and delivery of sermons*, 2,3.

Homiletische vingerwijzing:

4. *De na-apostolische predikers moeten zich houden aan de leer van de apostelen. Wie het Woord van God na-spreekt, is Gods eigen stem. De student moet alles geven om zich hiervoor te bekwamen en wie geroepen is om te preken moet alles inzetten om zelf Gods stem te horen en deze na te spreken.*

Opdrachten

Bespreek in kleine groepen middels deze vragen de inhoud van dit hoofdstuk. Laat iedereen zich uitspreken.

1. Kunnen jullie het unieke en onvervangbare van de prediking uitleggen aan jongeren? Oefen dit met elkaar (wissel de rol van predikant en van een puber die ertegen ingaat). Formuleer in heldere, eigentijdse taal.
2. Doe het bovenstaande nog een keer en dan met het thema dat het zo saai in onze diensten is. De puber is in een samenkomst geweest waar met drama, dans en filmpjes heel veel te beleven was. 'Waarom kan dat bij ons ook niet? Dan zouden er veel meer mensen komen.'
3. Extra vraag voor theologiestudenten: Als de inhoud van dit hoofdstuk helder is, welke consequentie trekken jullie hieruit voor nu (hoe gebruik ik mijn studietijd om te luisteren / kijken naar de prediking van Bijbelgetrouwe predikanten) en voor later als je predikant bent?
4. Bespreek met elkaar Gods opdracht inzake de prediking in de na-apostolische tijd. Wat betekent dit voor jouw prediking?
5. Onderzoek elkaar op het omgaan met druk uit de kerkenraad. Eerst moet de een de rol van een kerkenraadslid op zich nemen en de predikant dwingend vragen extra taken op zich te nemen. Een ander vervult de rol van predikant en moet Bijbels onderbouwd zorgen dat het niet ten koste gaat van zijn werk voor de prediking én kijken hoe deze taken toch ingevuld kunnen worden. Ga zo beurtelings de rollen na.